

In dit nummer:

- 43 Liefhebben en lef hebben
J. Westerkamp-Stegeman
- 44 De huwelijksdienst
F. Gerkema
- 48 De Kerk en de asielzoekers (2)
P.J. van Kampen
- 50 In die wijk daar hoort een kerk
J. Bouma
- 51 Het Woord is vlees geworden
H.J. Bruins
- 54 De zorgvragende mens als
beeld Gods
J.G. Knol

Opbouw

Tot opbouw van het gereformeerde leven

Gedogen is mogen

den. Zo is euthanasie wettelijk verboden, maar als iemand zich heeft gehouden aan een aantal zorgvuldigheidseisen wordt hij toch niet vervolgd. Een ander voorbeeld is het gebruik van en de handel in soft drugs. De

overheid mag zich daar dan naar veler besef ook niet meer mee bemoeien. De wet wordt daardoor krachteloos. Gedogen is mogen, wordt daarom wel gezegd. Hiermee hangt samen – en dat in de

J.W. Dollekamp, Nunspeet

Onlangs uitte VVD-leider Bolkestein kritiek op het door de overheid gevoerde gedoogbeleid. En ook vanuit christelijk-politieke hoek klinken bezwaren tegen 'gedogen' als oplossing voor maatschappelijke vraagstukken.

Uitzondering

Gedogen betekent zoveel als *bij uitzondering toelaten*. Iets of iemand wordt gedoogd omdat de gewenste oplossing (nog) niet mogelijk is. Zo wordt de aanwezigheid van sommige vreemdelingen in ons land gedoogd. Het gaat dan om mensen die niet in ons land mogen blijven, maar om verschillende redenen nog niet naar hun land van herkomst terug kunnen gaan. Soms weigert het land van herkomst ze terug te nemen. In andere gevallen kunnen ze niet terugkeren wegens de situatie in eigen land (b.v. oorlog).

de wet wordt daardoor krachteloos

Zodra het mogelijk is, gaan zij alsnog terug. In andere gevallen (b.v. euthanasie, drugs, prostitutie) lijkt het gedogen meer regel dan uitzondering te wor-

Foto: ND

Opiumwet verbiedt beide. Gebruikers en verkopers van soft drugs, die zich aan bepaalde criteria houden, worden echter met rust gelaten.

Verkeerd signaal

Tegen zulk gedoogbeleid door de overheid kunnen in elk geval twee bezwaren worden ingebracht. In de eerste plaats gaat hiervan een verkeerd signaal uit. Het besef dat euthanasie, drugs en prostitutie niet goed zijn voor mens en samenleving gaat verloren.

De wettelijke norm – geen drugs, geen euthanasie e.d. – raakt uit het zicht. In plaats daarvan gaan mensen elk handelen dat niet in strijd is met de gestelde criteria of zorgvuldigheidseisen als moreel juist ervaren. En de

tweede plaats – dat gedogen een gevaar is voor de zwakken in onze samenleving zoals verslaafden, comapatiënten, prostitueés en ernstig zieke ouderen. Juist zij hebben de bescherming van de wet nodig. „Hoe onbarmhartig is nu al de overheid, die meisjes met grote problemen een handje naar hun lichamelijke en geestelijke ondergang helpt met het instellen van gedoogzones, opdat de drugsprostitutie bloei en de maatschappelijke overlast beperkt blijve”, schreef J. Cordia onlangs in het Nederlands Dagblad naar aanleiding van de suggestie van het wetenschappelijk bureau van de PvdA om ook hard drugs te gedogen. De wet mag niet worden ontkracht. Gedogen moet daarom blijven wat het is: een uitzondering!

Veertiendaagse uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

Redactie

Drs. H. Algra
Ds. J. Bouma
T. Hoekstra
Drs. P.J. van Kampen
Ds. J.M. Mudde
Ds. K. Muller
Prof. mr. dr. J.J. Oostenbrink
Ds. W. Smouter
M.J.F. van der Wal
J. Westerkamp-Stegeman

Adres van de redactie

Ds. K. Muller,
Oude Veenscheiding 15,
8446 LC Heerenveen.
Telefoon: 0513-620476
Telefax: 0513-627036.

Alle kopij dient uiterlijk dinsdags, in de week voorafgaande aan de week waarin Opbouw zal verschijnen, bij de redactie binnen te zijn.

Kerknieuws/Onder andere(n)

M.J.F. van der Wal,
Brugakker 60-17,
3704 RA Zeist.
Tel. 030-6961525.

Abonnementen en ledenadministratie

M. van Veelen-Vreugdenhil
Administratie Opbouw
Hunze 16
2911 EH Nieuwerkerk aan den IJssel
Tel. 0180-320205.
Gironummer 404945 t.n.v.
Geref. Persvereniging Opbouw.

Lidmaatschap Persvereniging

Aanmelding door overschrijving van min.
f 25,- contributie op bovenstaand
gironummer.

Abonnementen

Het aanvragen of opzeggen van abonnementen uitsluitend bij de administratie. Abonnementen kunnen ieder moment ingaan, doch slechts per 31 december eindigen. Opzeggen uiterlijk tot 15 november.

Abonnementenprijs

Bij vooruitbetaling te voldoen.
f 65,- per jaar of f 36,- per half jaar.
Voor studenten f 33,- per jaar.
Buitenland f 92,- per jaar of f 104,- per
luchtpost. Chequekosten buitenland: f 15,-.

Advertenties

Tarief: 65 ct. per mm. bij 45 mm. breed
(excl. 17,5% BTW).
Advertenties inzenden tot woensdag 8.30
uur, anderhalve week vóór
verschijningsdatum. Familieberichten
uiterlijk vrijdagmorgen, in de week voor
verschijning. Advertenties en
familieberichten rechtstreeks naar Nedag,
t.a.v. het bedrijfsbureau.

Technische realisatie

Nedag Grafisch bedrijf b.v.,
postbus 208, 3770 AE Barneveld,
tel. 0342-410760, fax 0342-492542.

Druk

'Steenbergen', Zeist.

Opbouw wordt gedrukt op
gerecycled papier.

Dit tijdschrift wordt ten behoeve van
iedereen, die niet op de gebruikelijke
manier kan lezen, uitgegeven op
geluidscassette en/of in braille
of grootletter. Informatie en opgave:
CBB, Christelijke Bibliotheek voor
Blinden en Slechtzienden, Postbus 131,
3850 AC Ermelo, tel. 0341-551014.

Kalender

van Ned. Geref. bijeenkomsten van
meer dan plaatselijk belang. Opgave:
telefoon 0513-620476; telefax: 0513-
627036.

23 maart Jaarvergadering Opbouw;
spreker: drs P.J. van Kam-
pen

23 maart Conferentie Jeugdvereni-
gingsleiders 12-15 jaar te
Breukelen; inl.: 0346-250253

13 april Ontmoetingsdag Ned. Geref.
Kerken te Barneveld; inl. en
huren van stands:
J.A.D. Schenkel, tel. 038-
3320128)

In de eerstkomende nummers (o.a.)

H. de Jong, Gemeente-zijn naar bin-
nen, gemeente-zijn naar buiten

GEZOCHT: Bestuursleden M/V

De Persvereniging 'Opbouw' is op zoek. Niet alleen naar meer abonnees. Ook naar nieuwe bestuursleden. We doen dat allereerst langs deze weg. Onder Opbouw-lezers moeten mensen zitten die af en toe wel wat tijd willen steken in iets anders dan hun dagelijks werk, hun gezin en de kerk. Mensen die het blad een warm hart toedragen; die hun mening niet onder stoelen of banken willen steken. Als bestuurslid kunt u direct meepraten over de koers en vorm van Opbouw. Als lid van de vereniging wordt uw stem gehoord, als bestuurslid helemaal.

Het bestuur vergadert meestal zes maal per jaar, waaronder zeker één maal met de voltallige redactie en één maal met de leden. Het bestuur (momenteel bestaande uit zes personen) zit op korte en lange termijn verlegen om:

EEN ZEVENDE, EXTRA LID (M/V)

Taak:

Promotiewerkzaamheden. Opbouw actief onder de aandacht brengen van Nederlands Gereformeerd en ander (kerkelijk) publiek.

Wat verwachten we:

Een enthousiast persoon die Opbouw actief wil gaan promo-
ten. Hij of zij heeft oog voor nieuwe mogelijkheden en manie-
ren om het lezersbestand te vergroten. Het betreft hier een
nieuwe functie. Dat betekent dat er op dit gebied nog veel valt
te ontdekken en te ontwikkelen.

Met ingang van:

De aanstaande jaarvergadering (23 maart 1996)

EEN PENNINGMEESTER (M/V)

Taak:

Financieel beheer

Wat verwachten we:

De penningmeester is een persoon die door zijn/haar werk
en/of opleiding enige ervaring heeft op het gebied van finan-
ciële administratie en kostenbeheer.

Met ingang van:

Omdat de nieuwe penningmeester ingewerkt moet worden,
zoeken we naar iemand die in de loop van 1996 als (voorlo-
pig) waarnemend lid deel van het bestuur gaat uitmaken.

EEN SECRETARIS (M/V)

Taak:

Het bijhouden en verzorgen van in- en uitgaande post, het
opmaken van de agenda en het notuleren van vergaderingen.

Wat verwachten we:

De secretaris is een accuraat iemand en kan zich goed uit-
drukken, zowel mondeling als schriftelijk.

Met ingang van:

Ook voor de secretaris geldt dat hij of zij op de hoogte moet
worden gebracht van wat de functie met zich meebrengt. De
nieuwe secretaris kan beginnen met ingang van maart 1997.
Evenals de toekomstige penningmeester wordt hij/zij (voorlo-
pig) als waarnemend bestuurslid betrokken bij het werk.

Wellicht heeft u bepaalde ideeën over het blad en zou u er best
persoonlijk bij betrokken willen zijn. Als u bovendien voldoet aan
bovengenoemde functie-eisen, dan nodigt het bestuur u van harte
uit contact op te nemen. Het kan ook zijn dat u iemand kent die
wel voelt voor één van bovengenoemde bestuursfuncties. Belt u
of schrijft u naar: **Mr. J. Nugteren, voorzitter, Strawinskilaan 15,
2253 CH Voorschoten, tel.: 071-5614679.**

*De Persvereniging is in
formele zin de uitgeef-
ster van 'Opbouw'. Zij
'draagt' het blad, is ver-
antwoordelijk voor de
koers en het financiële
kader. Het bestuur
benoemt de redacteu-
ren op voorstel van de
redactie. In de jaar-
lijkse ledenvergadering
van de Vereniging
wordt het beleid van
het bestuur en de
redactie besproken en
worden nieuwe
bestuursleden
benoemd.*

Liefhebben en lef hebben

„Hebt gij mij waarlijk lief?” Joh. 21:16

J. Westerkamp-Stegeman, Houten

Wie heeft er nog het lef om zijn liefde en trouw uit te spreken? We zien het zo vaak mislukken als een mens zich verbindt tot de dood hem scheidt, aan een mens of aan God.

En als we naar ons eigen leven kijken... kunnen we ons zelf wel vertrouwen?

Niet weglopen

Petrus ontmoet de Heer, aan het meer van Tibérias. Petrus ontmoet zijn Heer, voor wie hij door het vuur had willen gaan, door de dood heen als het moest. Dat bleek teveel om waar te maken. De Heer is voor Petrus door de dood heen gegaan en niet andersom. Wat pijnlijk. Mensen die je hebt teleurgesteld, ga je maar liever uit de weg. Geen mens is zo'n bedreiging als de mens aan wie je ziet hoezeer je faalt. Vandaar waarschijnlijk dat Jezus zulke felle reacties opriep. Waar Hij was, kwamen goed en kwaad aan het licht.

Petrus loopt niet weg voor zijn Heer. Zojuist is hij door de Heer van het water gevestigd. Dat was Petrus' vak: vissen, maar hij had niks gevangen tot de Heer vanaf de kant instructies gaf. Toen vond hij vis. En of dat nog niet genoeg was, lag er aan de kant al een visje op het vuur. De Heer had niks van hem nodig, zelfs niet de, door zijn toedoen, gevangen vis. Petrus heeft geen eer meer te verliezen, als visser niet en als leerling niet. Zou er geen plek zijn waar Petrus wel uit de voeten kan met zijn gaven? Petrus wil nergens anders heen.

„Willen jullie ook niet gaan?” had de Heer op een keer gevraagd toen erg veel mensen bij Hem wegliepen omdat het te moeilijk werd. „Waar zouden we heen?” had Petrus toen al gezegd, „alleen bij U zijn woorden van eeuwig leven”. Petrus heeft alles op één kaart gezet.

Dan vraagt Jezus drie keer: „Heb je mij lief?” Het is een wonderlijke manier van vergeven, van iets wel en niet ter sprake brengen. Jezus vraagt niet of Petrus het in het vervolg anders

gaat doen, of hij nu iets begrepen heeft, alleen: „Heb je mij lief?”

Ontvangen is moeilijk

Zo gaat Jezus om met vrienden. Wantrouwige, door zonde gewonde mensen komt Hij niet zo na. Zacheüs, in de boom verscholen, de Samaritaanse vrouw, in de hitte van de dag, bij de put, Jezus vraagt hen te eten en te drinken. Alsof Hij van hen wel iets nodig heeft. Hij vraagt ze iets te geven, want als je geven kunt ben je sterk en waardevol. Zo durven ze zichzelf te laten zien en uiteindelijk ook te ontvangen. Tegen zijn vrienden waagt Jezus te zeggen: ontvangen is

*geen mens
is zo'n bedreiging,
als de mens
aan wie je ziet
hoezeer je faalt*

hier meer dan geven. Dat zegt Hij tegen Martha: kom erbij zitten en hou op te rennen, en tegen Petrus: laat je voeten wassen.

Zou Petrus daardoor zijn kracht en zelfvertrouwen zijn verloren en op de vlucht zijn geslagen? Eerst die voetwassing (eigenlijk had hij dat toch moeten doen), vervolgens in slaap zakken, nadat Jezus hem gevraagd had wakker te blijven en het dan niet meer goed kunnen maken door zijn meester met het zwaard te verdedigen?

Ja, durven zeggen

Nu vraagt Jezus: heb je mij lief? Dat gaat boven geven en ontvangen uit. In een liefdesrelatie gaat het niet meer over geven en nemen. Daar zoek je naar eenheid, onafhankelijk van wie wat doet. In echte liefde zoek je niet naar een evenwicht, zoals we zo vaak doen in onze relaties, waarin elke daad wordt betaald met een bedankje. Petrus zegt 'ja'. Hij aarzelt ook niet en voegt niet iets toe als: ik hoop dat ik het waar kan maken. Is hij zo zelfverzekerd? Ik denk het juist niet. Hij zegt 'ja', zoals hij over het water liep. Hij zegt 'ja', omdat hij naar Jezus kijkt en niet naar zichzelf. Dat is blijkbaar de goede houding, nu vertrouwt Jezus

hem iets toe: zijn lichaam op aarde. Drie keer vragen en drie keer een opdracht. Door die drie keer wordt Petrus toch weer teruggewezen naar zichzelf. Wat je drie keer zegt is waar in de symboliek van de bijbel. Maar het zal Petrus ook hebben doen denken aan de drie keer, dat hij had gezegd Jezus niet te kennen. De geur van het kolenvuur zal dat nog versterkt hebben. De soldaten stonden zich aan zo'n vuur te warmen. Hij wordt er verdrietig van. Blijkbaar moet hij zijn eigen falen wel onder ogen zien en toch niet bang worden. „Ach Heer”, zegt Petrus, „U weet dat ik U liefheb.” Petrus doet het enige wat hij kan doen. Niet naar zichzelf kijken en zeggen: „Ik zal doen wat ik kan”, of „De volgende keer wordt het beter”. Nee, hij kent zichzelf inmiddels, maar hij kent Jezus ook en, oog in oog met zijn eigen falen, doet hij daar een beroep op.

Hoe vaak moeten wij tegen onze eigen onmacht aanlopen, hoe vaak moeten we teleurgesteld worden in onszelf, voor we echt bruikbaar zijn in het Koninkrijk?

*Ontvangen
boekje*

Dr. C.J. Klop, Macht en gezag.

Serie: Bij-tijds pastoraat

88 blz., f 19,90 ISBN 9024223083

Uitg. Kok, Kampen

Jan de Koning, Bibliant;

1650 vragen - veel spelvarianten.

144 blz., f 25,- ISBN 9055600644

Uitg. De Vuurbaak, Barneveld

Dr. J. Stolk (eindred.),

Het schoolkind van dichtbij.

206 blz., f 26,95 ISBN 9050305121

Uitg. J.J. Groen en Zoon, Leiden

Dr. A.A. Leenhouts,

De zeven sjofarim in de apocalyps;

Oordelen als een doorbrekend licht.

Sjofar serie, deel 2

173 blz., f 29,50 ISBN 9073014255

Uitg. Primo Vere, Den Haag

De huwelijksdienst

F. Gerkema, Groningen

In de kleinere reformatorische kerken is het vrijwel ondenkbaar dat het kerkbezoek van een niet-meelevend lid beperkt zou blijven tot een drietal keer. Maar in de typische volkskerken, zoals b.v. de Evangelische Kirche in Duitsland, ligt dat anders en kan het gebeuren dat iemand slechts lijfelijk aanwezig is in de diensten, die gehouden worden bij zijn doop, huwelijk en begrafenis. Op zichzelf genomen is het niet vreemd, dat de traditie van de kerkelijke rituelen op zulke scharnierpunten in het menselijk bestaan het langst overeind blijft. Misschien ook mede onder invloed van ingesleten familiegebruiken, omdat de betekenis van de familiebanden in zulke diensten – ook voor ons besef – groter is dan in de 'gewone' diensten. Al zal zeker onder ons de doop nooit tot een familie-aangelegenheid worden, ten koste van de gemeente. Alleen het feit al dat de doop zijn plaats heeft in een zondagse samenkomst van de gemeente zegt op dit punt genoeg.

Rouw- en trouwdiensten

Dat laatste is een opvallend verschil met de beide andere genoemde samenkomsten, omdat de diensten bij huwelijk en begrafenis op een door de weekse dag worden gehouden. Daarbij mag wat mij betreft opnieuw wel eens de vraag gesteld worden of zulke diensten alleen al om die reden wel 'gemeentelijk' zijn te houden. Let bij een rouw- of trouwdienst maar eens op de aanwezigen en je moet in veel gevallen constateren, dat het grootste deel niet behoort tot de gemeente, maar tot de kring van vrienden en familie. Ga je dan niet te ver, als je blijft vasthouden aan het gemeentelijk karakter van zulke samenkomsten – met voorbijzien aan de meerderheid van de bezoekers. Want zo is het ook nog eens een keer: niet elke bijeenkomst, waar gezongen, gebeden en verkondigd wordt hoeft gedoopt te worden tot een samenkomst van de gemeente. Bij de rouwdienst bestaat m.b.t. het gemeentelijk karakter van

oudsher om meerdere redenen enige terughoudendheid. De huidige praktijk is, dat zo'n samenkomst uitgaat van de familie van de gestorvene, waarbij ook vrienden en gemeenteleden de gelegenheid krijgen om door aanwezigheid in de dienst hun persoonlijke verbondenheid uit te laten komen. Er lijkt me ook niets tegen het gebruik, dat de predikant van de gemeente, waartoe de gestorvene behoorde, zo'n samenkomst leidt. Maar de huwelijksdienst staat nog steeds te boek als een dienst uitgaande van de gemeente, tevoren ook aangekondigd als zodanig. En wat de uitvoering betreft vind je er alles wat een samenkomst tot een (door de weekse) kerkdienst maakt, inclusief votum, groet, de zegen en de ouderling van dienst.

Vogelvlucht

Ik las onlangs het boek van wijlen ds. Meester 'De idee van de kerkelijke huwelijksplechtigheid'. Ik heb het geanimeerd gelezen alleen al vanwege de historische doorkijkjes in het boek. Uit de vogelvlucht door de geschiedenis kun je opmaken hoe er gezocht is om de verschillende partijen, die betrokken zijn bij een huwelijk, hun plaats te geven. Want trouwen is toch in de eerste plaats gegrond in de trouwbelofte, die het a.s. echtpaar elkaar gegeven heeft. Ten tweede gaat die stap niet buiten de beide families om en vervolgens spelen ook overheid en kerk op de één of andere manier een rol. Wat dat laatste betreft vond ik het opmerkelijk om te lezen, dat het trouwen voor de kerk in de middeleeuwen zich echt letterlijk buiten vóór de kerk afspeelde. Dat was aanvankelijk ook een wereldlijke aangelegenheid, die daarna binnen de muren een kerkelijke bekroning kreeg met een mis. Omdat op een gegeven moment zowel de plechtigheid buiten als binnen de kerkdeur verzorgd werd door de geestelijke ging men ook het eigenlijke trouwen vóór de kerk steeds meer ervaren als een kerkelijke handeling, met als gevolg dat de hele plechtigheid naar binnen verhuisde. De belangrijkste verandering met de reformatie was, dat de mis het veld ruimde, waarvoor een dienst met onderwijzing en voorbede in de plaats kwam. Een grote verandering kwam toen de (plaatselijke) overheid in het begin van de 19e eeuw onder franse invloed ten tijde van Napoleon de formele huwelijksvoltrekking aan

zich trok. De kerkdienst kreeg daarmee nadrukkelijker het karakter van een dienst van gebed.

Gemeentelijk?

Zoals gezegd, de huwelijksdienst gaat in de protestantse kerken nadrukkelijk door voor een gemeentelijke samenkomst. Je merkt dat b.v. in de aanhef van het christelijke gereformeerde formulier, waar je hoort: „Wij zijn als gemeente bijeen voor de bevestiging van het huwelijk van ... want het is goed, dat het huwelijk van de gelovigen ... ook in een samenkomst van de gemeente van Christus bevestigd wordt.” Maar de eerlijkheid gebiedt te vragen of je zo'n aanhef in de praktijk wel kunt waarmaken. Moet je niet ruiterlijk toegeven, dat de werkelijkheid anders is? De gemeentelijke band alleen blijkt in het algemeen niet voldoende krachtig om de gemeenteleden bij de huwelijksdiensten te krijgen. Zelfs niet wanneer zo'n dienst in de late middag of de avond wordt gehouden, iets wat trouwens lang niet altijd het geval is. Teruggrijpend op het aanloopje naar dit artikel moet je misschien ook wel zeggen van (rouw- en) trouwdagen, dat ze zozeer gestempeld zijn door familie en vrienden dat een gemeentelijke dienst op zo'n dag niet echt haalbaar is. Ds. Meester signaleerde in 1957 dit weinig gemeentelijke karakter van de huwelijksdienst en de praktijk geeft hem tot op de dag van vandaag vrijwel altijd gelijk. Vooral om deze reden, pleitte Meester er voor om de gemeentelijke voorbede voor zo'n huwelijk te bewaren voor de zondag, die op de trouwdag volgt.

Dienst van gebed?

Nu zou je tegen dit laatste kunnen inbrengen, dat een huwelijksdienst toch meer is dan een dienst van voorbede. Het woord 'bevestigen' wijst in de richting van dat 'meer', nog eens versterkt door het herhaalde 'ja' van het bruidspaar. Toch moet je ook anno 1996 nog steeds zeggen, dat het huwelijk op het stadhuis beklonken wordt, al kan soms het verlangen in je opkomen, dat de overheid de eigenlijke huwelijksvoltrekking weer uit handen geeft en zich beperkt tot een administratieve registratie². Dat verlangen groeit bij mij, elke keer als de onverschillige houding van de overheid t.a.v. het huwelijk in de trouwzaal weer eens onderstreept wordt door een slap kletspraatje – al

weet ik als Groninger dat het ook anders kan. Maar misschien moet je ondanks alle prietpraat op het stadhuis voorlopig maar blijven zeggen: zolang als het nog gaat, gaat het. De huidige wetgeving is in ieder geval zo, dat het huwelijk op het stadhuis zijn beslag krijgt, zodat je met de dienst die daarop volgt hoogstens een flinke streep onder zo'n voltrokken huwelijk zet. Niet meer, al wekt zoals gezegd het opnieuw uitgesproken 'ja' van het bruidspaar en de term 'bevestigen' misschien die indruk. Ik geloof wel, dat het er een stuk helderder van zou worden, wanneer je dat laatste onderdeel uit de dienst weg zou laten, inclusief het formulier (waarop de meesten ook niet zitten te wachten). In een preek of overdenking zou in dat geval vast nog wel iets moois van het huwelijk te zeggen zijn – in eigentijdse taal, wel te verstaan. Zo zouden we een stuk opschuiven in de richting van een dienst van voorbede, die desgewenst een plaats kan krijgen in de zondagse dienst.

Beginnen?

In 'de vogelvlucht' had ik het over 'het zoeken om de verschillende partijen, die betrokken zijn bij een huwelijk, hun plaats te geven'. Van de huidige situatie moet je zeggen, dat *de trouwbelofte aan elkaar* vergeleken met vroeger een veel grotere plaats is gaan innemen. De afstand tussen die persoonlijke belofte en het moment van het publieke trouwen is er natuurlijk altijd wel geweest (getypeerd als verlo-

ving of ondertrouw), maar het nieuwe is dat die periode door de meerderheid nu parttime of fulltime samenwonend wordt overbrugd. In november vorig jaar kwam het Nederlands Dagblad in de jeugdbijlage 'Clou' met een reeks artikelen over de aanloop van vrijgemaakte jongeren naar het huwelijk. De inschatting van de jongeren zelf was dat die aanloop door 50-90% samenwonend werd genomen. Weliswaar is dat bijna altijd in de meer verholten parttime variant van vakanties en weekends, maar dat laatste maakt het natuurlijk niet wezenlijk anders. Als in de aanloop van de verkering – ook onder ons – dus steeds meer een voorschot wordt genomen op het officiële huwelijk, zou dat dan geen uitwerking op de huwelijksdienst moeten hebben, is een vraag die mij al langer bezig houdt. In onze huidige kerkelijke praktijk blijkt zo'n samenwonende aanloop maar incidenteel gevolgen te hebben voor de dienst en dat betreft dan alleen de meer openlijke fulltime samenwoners³. Maar is het fair om bij een brede stroom van parttimers in een gemeentelijke samenkomst op te houden alsof alles op die dag begint, terwijl het point of no return ook voor hen al (lang te voren) is gepasseerd? Ook dan betekent het toch, dat *de gemeente* op een te laat en tamelijk toevallig gekozen moment betrokken wordt bij een gebeuren, waarbij in feite niet veel meer aan de hand is dan dat aan het officieuze samenleven een officiële status wordt gegeven. Dat even

afgezien van het feit, dat je je in dat gemeentelijke gebeuren ten diepste voor het aangezicht van God begeeft. M.i. gewoon te laat en zonder verootmoediging is dat niet goed voor het Koninkrijk. Want als je denkt vanuit de bijbelse noties⁴, kom ik er niet onderuit, dat zo'n samenkomst het beginpunt van het echtelijk samenleven claimt. Gezien de gangbare praktijk ga ik er daarom steeds meer voor voelen om de verantwoordelijkheid voor zo'n gedevalueerde huwelijksdienst maar uit handen te geven aan b.v. de familie. Als gemeente krijg je zo de handen vrij om op de zondag (voor of na de bruiloft) voorbede te doen voor het bruidspaar. Dan houd je het tenminste gemeentelijk, het blijft bij voorbede en je bent uit de sfeer van de trouwdag. Je kunt op zo'n moment ook vrijmoediger vragen of God het bruidspaar op hun *verdere* weg nabij wil zijn.

Uit één stuk?

'Je bent uit de sfeer van de trouwdag', liet ik me ontvallen in de geest van Prediker (7:2). Alsof je daar maar beter weg kunt blijven?! Bovendien lijkt ik daarmee recht tegen de trend in te gaan, omdat er volgens de statistieken weer meer getrouwd wordt. Sterker nog, trouwen is gewoon weer 'in', met alle toeters en bellen uit oma's tijd. Het zal wel waar zijn, maar ik ervaar die opnieuw leven ingeblazen trouwpartijen toch als een beetje opgeklopt en wat te opgepoetst om er echt van op te kijken. Ik heb wel eens gehoord van een

Pastorale notities

Vaderhart

„In de eerste plaats wil ik, dat u mij en m'n vriendin aanvaardt zoals we zijn. En in de tweede plaats wil ik, dat u met ons niet meer over het geloof praat!” De woorden kwamen er als een diktaut uit. Zo waren ze ook bedoeld. Zijn ouders hadden het maar te slikken. Anders was bij deze het contact verbroken. De zoon woonde al een poos samen met z'n vriendin. Zij had een vaag-gelovige achtergrond. Hij kwam uit een gezin, waar het geloof alles betekende. Maar hij "deed er niet meer aan". Het zei hem niets meer, naar z'n eigen zeggen.

Toen kwam dat gesprek. De ouders hadden moeite met het samenwonen. Diep in hun hart accepteerden ze dat niet. Maar wat moèt je: Een zoon, die de dertig al gepasseerd is. Ook dat z'n vriendin niet geloofde, was voor hen een grote zorg. Maar dat hun eigen kind niets meer met God te maken wilde hebben... En er ook niet meer met hen over wilde praten... Over die voorwaarde hoefden ze niet lang na te denken. Dat was voor hen onmogelijk. Ze zeiden dat ook. Iets wat voor hen het meeste betekende in hun leven. En wat ze hun kinderen zo graag wilden aanreiken.

Toen zijn ze naar huis gegaan. Ze wisten zeker, dat hun zoon niet los was van God. Hoe kan iemand anders zeggen, dat er niet meer over God en geloof gesproken mag worden? Blijkbaar was hij er niet rustig onder.

En helemaal zeker waren ze er over, dat God niet los was van hun zoon. Hoe zou Hij ooit zijn beloften kunnen breken?

Toen ze thuis waren, hebben ze hun zoon opgedragen aan God. Als je niet meer met je kind over God kunt spreken, kun je nog wel met God over je kind spreken...

W.J. van der Linde, Barneveld

stel, dat al meer dan tien jaar had samengewoond en toen (vanwege 'toch ook nog maar een kind') trouwde. Daar werd zelfs een heus bruiloftsfeest omheen gezet, waarbij je natuurlijk moet zeggen dat er aan zo'n huwelijk na meer dan een decennium van samenwonen, geen beginnetje meer te ontdekken valt. De familie zal zich op zo'n moment nog wel schoorvoetend in het feest hebben laten betrekken, maar de christelijke gemeente moet in zulke gevallen gewoon niet meedoen – gesteld dat die vraag zou komen. Zo bar als dit voorbeeld is het onder ons natuurlijk niet. Maar toch, iets ervan blijf ik wel voelen, hoe kort en hoe parttime de samenwonende aanloop ook is geweest. Je begint niet meer – denk ik dan – terwijl een trouwdag wel de schijn van dat beginnen heeft. Het valt ook niet te ontkennen, dat er door het bruidspaar (en de familie) aan gewerkt wordt om de trouwdag het karakter van een startdag te geven – ook al is er al maanden of soms zelfs jaren parttime of fulltime samengewoond. Maar hoe vlijtig er ook aan de trouwdag gepoetst wordt, ik raak de gevoelens van dubbelheid niet kwijt. Gewoon omdat het een begin is, dat al hoog en breed begonnen is. Ik ervaar om die reden de trouwdagen in zijn algemeenheid en ook de bijbehorende diensten in toeneemende mate als 'niet uit één stuk'.

Als de uitzondering regel wordt

De overheid zal het allemaal een zorg wezen, maar voor de christelijke gemeente ligt dat toch even anders. Laat ik er voor alle duidelijkheid maar bij zeggen, dat mijn hoofdbezwaar tegen samenwonen is, dat het Koninkrijk van God gebaat is bij een heldere stap en niet bij een groezelige verkeringsstijd, waarbij de geliefden in feite al samenleven als man en vrouw. Ds. Mudde heeft dat in zijn genoemde boekje en in de begeleidende reeks artikelen in *Opbouw* enkele jaren geleden nog weer eens overtuigend op een rij gezet. Wie er op hoofdpunten anders over denkt zou eens een goed verhaal op papier moeten zetten! Iets voor *Opbouw* misschien? Met als pittige opdracht om aannemelijk te maken dat de samenwonende aanloop geen sterk verhoogd risico met zich meebrengt aan huwelijken, die beduimeld zijn door voorechtelijk samenleven in een eerdere (stukgelopen) relatie. Want daar zit een bittere vrucht van (vooral parttime!) samenwonen. Maar ook als een relatie in eer en deugd samenwonend begonnen en volgehouden is – dus keurig onder de radar van het 7e

gebod door – dan weet ik niet goed wat ik met de trouwdienst aan moet. Moet ik me vastklampen aan het feit dat er toch nog wel *iets* begint op zo'n dag, namelijk het officiële. Als je bij uitzondering iemand zou treffen, die vrij argeeloos samenwonend is begonnen, kun je bij de trouwdienst nog wel eens denken: beter laat dan nooit. Maar als de uitzondering regel worden, dan wordt het anders. Want dat betekent dat het 'ja' voor God en de gemeente structureel te laat komt. Ik zeg het ronduit. Achter dit artikel zit een hartelijk verlangen naar gemeentelijke huwelijksdiensten uit één stuk, die een werkelijk begin van samenleven markeren. En dan gehouden in de avond, waarbij de gemeente zoveel als mogelijk aanwezig kan zijn en ook werkelijk is. Maar dat alles is utopie. Om reden dat huwelijksdiensten zelden of nooit gemeentelijk zijn geweest, zoals ds. Meester veertig jaar geleden al beweerde. En anno 1996 blijf ik daarbij ook nog eens steken in gepieker over de vorm en inhoud van een (alsnog) te houden huwelijksdienst, na een periode van parttime of fulltime voorechtelijk samenleven. Dat brengt me steeds meer tot de gedachte, dat we er misschien wel goed aan zouden doen om de samenkomsten op de trouwdag niet langer te houden onder gemeentelijke vlag. Voor mij persoonlijk gewoon een kwestie van nuchterheid en eerlijkheid.

Noten:

1. J. Meester, *De idee van de kerkelijke huwelijksplechtigheid*; Barendrecht 1957.
2. *Positiever over de rol van de overheid is J.J. Oostenbrink in zijn overwegingen omtrent registratie en de eventuele opheffing van het verbod op kerkelijke bevestiging van een huwelijk, dat niet eerst door de overheid is gesloten (art. 449 van het Wetboek van Strafrecht)*. J.J. Oostenbrink, *Over huwelijk en 'leefvormen'*; in: *Opbouw*, 36e jrg. nr. 20, 21 (1992); J.J. Oostenbrink, *Overheid en kerkelijke huwelijksbevestiging*; in: *Opbouw*, 37e jrg. nr. 20, 22 (1993).
3. Zie b.v. het zesde en laatste artikel van J.M. Mudde uit de reeks 'Kerkeradsbeleid inzake relaties en relatievormen'; in: *Opbouw*, 37e jrg. nr. 23-27 (1993) en 38e jrg. nr. 1 (1994). *Op deze reeks kwam een ingezonden van A. Bergsma 'Trouwen of samenwonen', waarna ds. Mudde opnieuw de pen ter hand nam en zijn standpunt nader toelichtte*; in: *Opbouw*, 38e jrg. nr. 4-6 (1994).
4. *Te denken is o.a. aan het boekje van J.M. Mudde, Kostbaar en kwetsbaar*; Amsterdam 1992. *Opvallend aan de genoemde bijdragen in het ND (Clou) was, dat er onder de geïnterviewde jongeren geen onduidelijkheid was over de vraag welke kant de bijbel ons wijst, ongeacht de eigen praktijk op dit punt.*

Ingezonden

De rijkdom van Christus

Terwijl ik dit schrijf, is het de week van het gebed voor de eenheid van alle christenen. Naast mij liggen de woorden van Jezus: *En ik bid (-) voor hen die (-) in Mij geloven, opdat zij allen één zijn, gelijk Gij, Vader, in Mij en Ik in U, dat zij ook in Ons zijn.* (Joh. 17:20,21). Aan de andere kant van mijn bureau ligt het artikel: *De rijkdom van Christus*, *Opbouw*, no. 1, waarin de heer van Kampen reageert op één van mijn Trouw-columns. De heer Van Kampen weet absoluut zeker dat mijn geloof in Jezus Christus 'eigendunkelijk' is en niets te maken heeft met het geloof in de Christus der Schriften. „Vol deernis” schaart hij mij bij de „omgevallen dominees” die wel door de kerk betaald willen worden maar hun geestelijke 'armoede' niet erkennen en bij wier bediening toch wel ernstige vraagtekens gezet moeten worden. En het stemt hem al helemaal droevig als die dominees vroeger zo'n „echt evangelische uitstraling” hadden. Er wordt mij aangekondigd dat ik met mijn geloof geen joden of moslims op het hart zal trappen (is dat evangelisch dan?) en dat ik „in deze wereld niet vervolgd zal worden”. Nu heb ik altijd begrepen dat 'vervolging' meestal uit de eigen kring voortkomt, dus de weerstand van de heer Van Kampen komt mij niet vreemd voor. Hij heeft de absolute zekerheid dat hij niet geschaard kan worden onder de gelovigen uit Laodicea die Johannes in Openbaring 3 toespreekt. Nee, hij heeft aan niets gebrek, de rijkdom van Christus is veilig zijn bezit. Het belangrijkste verschil tussen mij en de heer Van Kampen ligt mijns inziens in onze waarheidsopvatting. Daar waar ik de Waarheid zie en beleef als een Weg die gegaan moet worden en die gaandeweg mij gaat, is voor de heer Van Kampen de Waarheid een soort hof van Eden bewaakt door een engel met een vlammend zwaard en wellicht een zwart pak. Op mijn weg als gelovige, als leerlinge van Jezus Christus, heb ik het verschil geleerd tussen de rijkdom die ik bezit en de rijkdom die mij bezit. Tussen de waarheid die ik heb en het geloof dat mij heeft. In de gewraakte column heb ik geprobeerd dat verschil aan te geven. Niet in woorden uit de eerste of de derde eeuw, maar in taal van deze tijd. Kenmerkend voor evangelisch leven is voor mij dat grenzen tussen mensen steeds weer doorbroken worden. Dat alle hokjes en vakjes en indelingen waarmee wij de wereld

ordenen, steeds weer door de Geest van Jezus Christus doorkruist worden. Werkelijk geloof in Christus wordt hierin zichtbaar: dan is er geen sprake meer van Jood of Griek, van slaaf of vrije, van mannelijk of vrouwelijk (Galaten 3:28). Zolang wij de wereld nog steeds opdelen in 'mensen die erbij horen' en 'mensen die er niet bij horen' zijn wij niet evangelisch bezig, zijn wij niet in het spoor van Jezus Christus. Het onderdeel is aan God en niet aan ons. Al te snel zien wij de splinter bij een ander en negeren de balk in ons eigen oog. Jezus breidde het heil van Israël uit tot de heidenen, in wezen een oerjoods besef. Hij doorbrak daarmee het in zijn tijd heersende religieuze denken, dat hekjes om het ware geloof gezet had. Veel evangelische gelovigen zijn in mijn ervaring precies met dit hekjes-zetten bezig. In hun ijver voor de zuiverheid van het geloof bouwen ze vooral aan eigen zekerheid. Leven in het spoor van Christus is echter voortbewogen worden door diezelfde Geest die Hem inspireerde. En die waait waarheen Hij wil, en niet altijd waarheen ik denk dat het goed is. Ik vind onze tijd een prachtige tijd om in te leven. Ongekende mogelijkheden tot communicatie staan ons ter beschikking. We ontmoeten mensen die leven vanuit andere, ons onbekende bronnen van geloof en wijsheid. Menswetenschappen geven ons diepere inzichten in de drijfveren van ons voelen en denken. De natuurwetenschappen reiken andere wereldbeelden aan dan die domineerden in de laatste paar eeuwen. Is het nu echt evangelisch om alles door een bril van argwaan te bekijken? Hebben we zo weinig vertrouwen in God dat we alle nieuwe dingen moeten wantrouwen? Is het echt evangelisch om te menen dat de Geest van God niet-christelijke volkeren al die eeuwen niets te zeggen heeft gehad? Of voert de weg van de doorgaande reformatie van de kerk misschien langs wegen waar we nog niet eerder zijn geweest? „Zo kennen we van nu aan niemand naar het vlees”. Dat wil zeggen: we kennen niemand meer volgens ons eigen ik dat gericht is op zelfbehoud. Dit schrijft de apostel Paulus als hij de Corinthiërs herinnert aan hun ambt van verzoening. God heeft de hele wereld in Christus met zich verzoend. Daarom kennen echt evangelische gelovigen niemand meer 'naar het vlees': ze leven vanuit de fundamentele eenheid van mensen in de ogen van God. Maar ja, dat is wel radicaal... De heer Van Kampen is niet geïnteresseerd in mijn dromen. Toch wil ik hem er nog één vertellen. Soms

droom ik dat de evangelische christenen wakker zullen worden. Dat ze ontwaken uit hun illusie dat zij de rijkdom van Christus moeten omheinen met leerstellingen. Dat de vurige liefde van Christus hun dringende behoefte aan al te menselijke zekerheden zal verteren. En dan zullen wij, misschien eens, allen één zijn.

Marianne Suurmond-Vonkeman,
Vlaardingen

Rectificatie

Met excuus aan de schrijver en de lezers rectificeren wij hier een deel van het artikel 'Nog eens 'Na twintig jaren' ' van ds. Alle Broersma uit Lelystad (pag. 29 van het vorige nummer). Het betreft het gedeelte dat even boven het midden van de tweede kolom staat. We geven hier de betreffende zinnen zoals ze door de schrijver zijn opgegeven:

„Er is een overdosis aandacht voor de ideologie van de groep, gemerkt als 'toeëigening des heils', maar ik merk weinig aandacht voor de vraag of de individuele gelovigen zich ook zélf daarin herkennen, laat staan voor de vraag of God nog ter sprake gebracht kan worden in onze postmoderne samenleving. En die geslotenheid wordt nog groter als de samensprekingen met de NGK verdwijnen.”

Boekbespreking

Een mooi en ontroerend boek

Naar ik wel eens heb gelezen, houdt minstens een derde van ouders van dodelijk zieke kinderen een dagboek bij. Tamelijk geregeld zullen zulke dagboeken uitgegeven, al zullen er, naar ik vermoed, ook erg veel ongepubliceerd blijven. Het blijft dan bij een – stellig wenselijke – poging om al doende het ervaren verdriet te verwerken en „van zich af te schrijven”.

Eerlijk gezegd, lees ik zulke boeken niet buitengewoon vaak, zodat ik geen 'kenner van het genre' mag heten. Een boek heeft me altijd ten zeerste aangesproken. **Klaagzang voor een Zoon**, geschreven door de Amerikaanse christen en filosoof Nicholas Wolterstorff, die zijn al volwassen zoon verloor in een ongeluk bij het bergbeklimmen. Dat fijnzinnige boek geeft in een, naar mijn mening, heel bijzondere tekening weer wat er in ouders kan omgaan bij het sterven van een kind. Dit jaar is er een boek aan mijn lijstje van bijzondere boeken over dit thema toegevoegd. Mevrouw

Gepke Petersen en haar man en kinderen **ken ik** door ons werk in L'Abri; ze lieten zich in Eck en Wiel geregeld zien. Jaren geleden al hoorde ik van hun zoon Kaj, die aan die verschrikkelijke ziekte leukemie geleden had en eraan was bezweken. Dit voorjaar is het relaas hoe Kai ziek werd en hoe het verder ging in boekvorm bij Kok Voorhoeve uitgekomen. Het is een boek van kaliber geworden. Aan de ene kant doe je als lezer heel wat informatie op die je wat inzicht geeft wat voor ziekte leukemie is, waar en hoe men men die probeert te behandelen en hoe dat in zijn werk gaat. Dat is heel bruikbare informatie, mocht men ooit zelf met dit alles te maken krijgen. Het boek reikt daar echter overheen en vertelt met veel tederheid en integriteit wat er in je als ouders omgaat, als de omvang van de nood van je kind allengs tot je doordringt. Het is een verhaal geworden van veel leed en veel pijn, van verwachting en teleurstelling maar ook van geloofsmoed die groeide en niet verduwen, toen Kai stierf. Het is een boek geworden dat je ademloos uitleest, hoewel je al op de flap kan vernemen hoe het afloopt. Het is, kenmerkend, ook een boek geworden dat niet eindigt bij een open graf, maar – in alle verdriet en onbegrip over het 'waarom' – overtuigend laat zien dat Christenen geen 'mensen zonder hoop' zijn. Het is ook een boek, dat je bijna niet zonder ontroering en tranen lezen kan. Althans, zo verging het mij. Dat ik het gezin van Hans en Gepke enigszins ken maakt in dezen wellicht verschil, maar mijn reactie is, naar ik vermoed, die van vele lezers. Het is het geloofsgetuigenis van een paar aangevochten mensen die 'alles geloven en alles hopen' in hun betrokkenheid bij en liefde voor Kaj, hartverwarmende steun van anderen ontvangen, zowel van artsen en verplegend personeel als van vrienden en broeders en zusters in de kerk, maar er toch in bepaalde zin ook alleen voor staan. De tekst op het geboortekaartje van Kaj luidde: „Gij hebt ons gemaakt voor u”, naar Augustinus' bekende woorden. De epiloog citeert opnieuw de kerkvader: „Totdat ik rust vind in U”. Naast het verhaal van Kaj en zijn ouders treffen we citaten uit het werk van Bonhoeffer, Ida Gerhard, JRR Tolkien, Keith Green en anderen. In de naamgeving van hun zoon werd de geliefde, in de oorlog door de Duitsers vermoorde Deense predikant Kaj Munk geëerd. (Tussen haakjes, weinig mensen hebben een mooier graf, ontroerend in zijn eenvoud, dan Ds.Munk naast zijn witte kerk van Vederso in Jutland.) Er is veel reflectie die aangeeft dat we met een eigentijds gezin te maken hebben, waarin de man en vrouw belangstelling hebben voor cultuur en voor schoonheid, betrokken zijn bij hun (Syn.)Gereformeerde kerk en daar ook steun vinden. U moet het maar lezen. Het leert ons realistisch wat er in het leven te koop is en hoe we daarmee worstelend, voor Gods aangezicht kunnen rijpen.

Gepke Petersen-Koning, **Een Smalle Weg tussen Waarom en Daarom; Een Gevecht tegen Leukemie**. Kok Voorhoeve, Kampen, 1995. 200 pp. prijs: f 29,90

P.J. van Kampen, Ede

De Kerk en de asielzoekers (2)

P.J. van Kampen, Ede

Onderstaand treft u het tweede deel van het referaat, dat P.J. van Kampen op de in 1995 gehouden Diaconale Conferentie heeft gehouden, aan. In dit deel besteedt Van Kampen allereerst aandacht aan de opvang van asielzoekers in ons nationale verleden.

Asielzoekers in ons nationaal verleden

In de eerste plaats moeten we constateren dat er inderdaad ook in ons eigen Nederlandse verleden zulke vluchtelingenstromen zijn geweest. Tenminste driemaal in de laatste vijfhonderd jaar heeft een aanzienlijke groep 'asielzoekers' aan onze poorten geklopt. In geen van die gevallen was dat tevergeefs! Rond 1575 kwamen er Protestanten uit de Zuidelijke Nederlanden naar de regio benoorden de rivieren, op zoek naar vrijheid en rust. Ze zijn in onze samenleving goed opgevangen en ook snel geïntegreerd. Ja, zegt u, maar dat waren landgenoten. Er was geen probleem met taal en cultuur. Dat is juist. Maar er waren ook anderen. Rond 1605 kwamen Joden die uit Portugal gevlucht waren (en daarvoor uit Spanje naar Portugal waren uitgeweken) met het verzoek om zich hier te mogen vestigen. Opmerkelijk was dat wel, want op dat moment waren onze voorvaders nog in hevige strijd gewikkeld met diezelfde Spaanse grootmacht die deze Joden in grote druk had gebracht. Wie weten wil hoe goed het hun hier vervolgens vergaan is moet eens een boek lezen als van Meyer Gans, het **Memorboek**. Amsterdam is 'het Jeruzalem van het Noorden' gaan heten, Mokum, tehuis. De komst van Joden heeft ons land en vooral onze grote steden bijzondere welvaart gebracht, door hun bijdrage aan handel en diamantindustrie. 't Is anderzijds evenzeer duidelijk te zien hoezeer de landen van herkomst, Portugal en Spanje, door hun kwaadwillig uitstoten van deze mensen zeer aanzienlijke schade geleden hebben. Door de komst van Joden is onze culturele verscheidenheid bevorderd en heeft het ons land ten zeerste verrijkt. Precies hetzelfde is gebeurd in de jaren na 1685, toen de Franse Zonnekoning trouweloos het Edict van Nantes verbrak. Waar een vroegere vorst aan de

Calvinistische Hugenoten reële geloofsvrijheid had toegezegd, werd 't verdrag verbroken. Aanzienlijke groepen Calvinistische geloofsgenoten ontvluchtten het land, belandden hier of vertrokken naar Engeland of de Kaapkolonie. Ook in dat geval heeft betoonde gastvrijheid de gastlanden groot voordeel gebracht, economisch, cultureel en godsdienstig. De herdenking van 1685, nu 10 jaar geleden, liet zien hoe groot de bijdrage geweest is die deze Hugenoten geleverd hebben aan de opbloei van onze cultuur. Tot driemaal toe nam derhalve ons kleine land met z'n beperkte oppervlak aanzienlijke groepen aangevochten geloofsgenoten of in verdrukking gebrachte andersdenkenden barmhartig op. Het ging onmiskenbaar om veel kleinere aantallen vluchtelingen en asielzoekers dan die nu een beroep op onze gastvrijheid doen. Evenzeer is duidelijk dat de 'autochtone bevolking' destijds veel kleiner was dan nu het geval is. Procentueel was daarom de stroom van 75.000 Franse Hugenoten en 150.000 protestantse Vlamingen en Walen toen groter dan nu... Toen ging het om 11% van de bevolking, tegen 5% nu. De vraag die we ons nu moeten stellen is: kan de geschiedenis zich op dat punt herhalen? Kan opname van in gevaar verkerende buitenlanders opnieuw ons land en volk goed doen? Ik denk dat we inderdaad hierop 'ja' mogen zeggen.

De hand van God?

Daar komt nog een ding bij en dat is van groter belang. Ik wil hiervoor citeren uit een televisie-interview dat ik drie jaar geleden afnam in de wereldstad Chicago. Dr. Ray Bakke, expert op het gebied van stadssamenlevingen, zei het volgende: „Ik woon al 26 jaar in Chicago; op ruim een vierkante kilometer van de stad wonen 60.000 mensen. Meer dan zestig nationaliteiten zijn hier vertegenwoordigd. In mijn wijk komt 35% van de mensen uit Afrika, 28% uit

Azie, 21% is Spaanstalig en selchts 14% heeft mijn blanke huidskleur... Op onze middelbare school, waar mijn zonen op hebben gezeten, wordt in elf talen les gegeven. De diensten in mijn kerk worden gehouden in zes talen! Ik zie op alle continenten hetzelfde gebeuren als wij hier meemaken: de hele wereld komt naar de stad.” De vraag is: hoe reageer je daar dan op? Zijn antwoord: „Als je een volbloed nationalist bent – je houdt van je eigen land en je eigen cultuur, die de beste is in de hele wereld – is dit proces wellicht een groot probleem. De politiek moet erg aan dit verschijnsel wennen en het is eveneens een zaak voor de hele gezondheidszorg om zich hierbij adequaat aan te passen en denk eens aan het onderwijs. Alle instellingen in ons land hebben er weet van. Anderzijds, als je echt gelooft dat God er is en dat dit zijn wereld is, moet je de mogelijkheid overwegen dat Hij het is die de hele wereld naar onze steden brengt! Hij heeft daar het recht toe! Dat geldt ook voor de mensen die Hij naar onze steden brengt. Dat zou voor ons reden kunnen zijn om Hem daarvoor te danken en ons te verheugen om de kansen die ons zodoende worden geboden. Door dit alles heeft ons zendingsveld zich namelijk ook verlegd van cultureel ver van ons verwijderde gebieden naar onze eigen woonplaats. De geografisch ver verwijderde plaats, die onze voorouders kenden, bestaat niet meer; we hoeven nu alleen maar de straat over te steken.”

Onze taak

Ik vat samen. Niet voor het eerst heeft ons land en volk met asielzoekers te maken. Niet voor het eerst melden mensen van andere (of gelijke) cultuur en taal en religie die zich aan onze poorten. Bij vorige gelegenheden is het Nederlandse volk in dat beleid van barmhartigheid gezegend. Een automatische zaak zou ik de zegen niet noe-

Foto: ND

men, zij het dat de Schrift met nadruk stelt dat gerechtigheid een volk verhoogt. Nu hebben we te maken met asielzoekers wier leven vaak direct bedreigd wordt. Maar al te vaak gaat het om mede-christenen, zij het dat dezen vaak tot een andere traditie behoren dan de Protestantse. Inderdaad, het gaat ook vaak om Moslims, Hindoes (Tamils) of Boeddhisten (Vietnamezen), maar ook dan moet men zeggen dat die moslims zich geregeld erg aangevochten voelen in hun geloof; de regeringen die zich soms zeer nadrukkelijk als islamitisch profileren zijn immers verantwoordelijk voor groot-schalig kwaad en schending van de mensenrechten... Of als het om de aanzienlijke aantallen Algerijnse asielzoekers gaat, willen zij de gruweldaden van de fundamentalistische oppositie uit de weg gaan. Als er ergens moslims erg openstaan voor het Evangelie, zeggen mensen met ervaring, zijn 't islamitische asielzoekers in onze streken! Ook dan echter moet men men zich de vraag stellen of bij uitstek die religieuze kwetsbaarheid ons tot een ruimhartig opnamebeleid mag/moet motiveren? Maak je zo niet gauw misbruik van andermans kwetsbaarheid en heeft de Here Jezus ons dat nu zo geleerd? Het belangrijkste in dit alles is de vraag: Stel je voor dat de Heer van de historie inderdaad bezig is, om Zijn motieven, om zulke groepen mensen naar het 'christelijke' Westen te laten komen? Heeft Hij dan, wat ons betreft, het Recht om zo te handelen? Zijn wij in dat geval dan gelovigen die aan dat Plan van de Here bereid zijn mee te werken? Zijn we bereid te helpen, omdat dat tot de gehoorzaamheid hoort die Hij van ons vraagt?

Ex Libris

De Tornado

In 1956 verscheen de eerste druk van 'De Tornado', een roman van B. Nijenhuis. Nu is de vijfde druk verkrijgbaar. In dit verband wil ik ook een nieuw boek van Hans Werkman noemen: Spitten en (niet) moe worden, over leven en werk van B. Nijenhuis. U vindt daarin veel informatie, boekbesprekingen en enkele gedichten en verhalen. Wie zich in Nijenhuis wil verdiepen, kan hier uitstekend terecht. In De Tornado krijgen we vooral te maken met drie personen die elk hun eigen strijd hebben te voeren. Twee

van hen worstelen in feite met God en daarbij gaat het om de oude vraag: „Hoe kan God het lijden toelaten?” Het boek heeft een happy end, want alle drie vinden ze op hun eigen manier vrede. De titel hangt samen met de belangrijkste gebeurtenis in het leven van de hoofdpersoon: zijn boerderij is door een tornado verwoest en daarbij is zijn geliefde omgekomen. Hij koopt later een andere hoeve, ontmoet een vrouw die sterk lijkt op de gestorvene en er een ontstaat een spanning tussen de nieuwe aantrekkingskracht en het gekoesterde oude ideaalbeeld. Tegen het einde van het verhaal komt er opnieuw een tornado, maar nu wordt de boerderij gespaard en ook de vrouw blijft ongedeerd. Allerlei ontwikkelingen zijn door het verhaal geweven, niet allemaal even functioneel en overtuigend, maar De Tornado is desondanks een roman die kan boeien. De opbouw is knap en de problematiek zal menige lezer aanspreken. Toch zitten er nogal wat zwakke elementen in. Het toeval speelt een te grote rol, vooral die tweede tornado is wel wat onwaarschijnlijk. Sommige bijfiguren zijn wel humoristisch, maar niet bepaald geloofwaardig beschreven. De stijl van Nijenhuis is nogal eens retorisch en daar had best wat aan geschaafd mogen worden. Neem zinnen als: *Er was bewondering in zijn ogen. Het begon te flikkeren in zijn ogen. Er was slechts één ogenblik deernis in zijn ogen geweest. Het glansde in de diepte van zijn blauwe ogen.* Zoiets moet je na 140 bladzijden toch niet zo'n twintig keer tegengekomen zijn. Hans Werkman is erg ingenomen met deze roman, hij spreekt zelfs van "een meesterstuk". Dat lijkt me overdreven; het is een werk met kwaliteiten, maar ook met zo veel zwakke kanten dat de lof beter wat getemperd kon worden. Wie een goede en uitvoerige bespreking wil lezen, verwijs ik naar het boek van Werkman. De titel, Spitten en (niet) moe worden, is ontleend aan een fragment uit De Tornado. Ezen, de godvruchtige arbeider, ...*hief zijn hoofd op en keek over de geploegde akkers, zich uitstrekkend naar de verre einder. Zijn gezicht was plotseling hevig ontroerd. "Op de nieuwe aarde", zei hij zacht, "zal ik God vragen zo'n akker voor Hem te mogen spitten, helemaal alleen. Ik zal spitten en niet moe worden." Hij herhaalde: "Spitten en niet moe worden."* Uitgever: Kok, Kampen. Omvang 311 blz. Prijs f 32,50.

T. Hoekstra, Zwolle

Boekbespreking

Kerk zonder muren

Jim Peterson, oud-zending en thans vice president van de Navigators, pakt de volgende vraag op: „Hoe breng je een ongelovige wereld in contact met Christus en hoe bouw je tegelijkertijd het lichaam van Christus doeltreffend op, zodat er in de kerkelijke gemeenschap ruimte is voor leren, God vereren en dienstbaar zijn aan elkaar.” Het boek heeft drie delen: 'De moderne maatschappij en de bijbelse waarheid', 'Van Handelingen tot heden: een historisch overzicht', en het meest praktische deel: 'Modellen voor de toekomst'. Uit dit laatste deel geef ik enkele citaten die u, wie weet, doen uitroepen: „Juist, daar ligt mijn hart ook. Hier wil ik meer van weten.”

„Ik vind het boeiend dat het volk van God in de eerste eeuwen voor een taak stond die niet veel verschilde van de onze. En in feite was de uitdaging toen veel angstaanjagender dan nu. Zij waren geroepen om Jezus los te maken van het Jodaisme om zo een volk voor alle naties te worden. Wij zijn geroepen om Jezus los te maken uit onze eigen religieuze tradities om Hem bereikbaar te maken voor onze natie. In de eerste eeuw wisten ze de veranderingen te realiseren zonder dat de beweging als geheel uiteenviel. Als wij bestuderen hoe ze dat deden, kunnen wij het misschien ook.” (blz. 125)

„Eenheid is niet hetzelfde als eenvormigheid. Eenheid staat of valt met het vermogen de verscheidenheid te bevestigen en actief te steunen.” (blz. 131)

„Verscheidenheid maakt het Gods volk mogelijk vele wegen voor het evangelie te vinden in de wereld.” (blz. 140)

„In een van zijn boeken maakt Jaroslav Pelikan het volgende belangrijke onderscheid. 'Traditie,' zegt hij, 'is het levende geloof van de doden, [terwijl] traditionalisme het dode geloof van de levenden is.' ” (blz. 145)

„Als we op de een of andere manier een wet konden invoeren dat alle ideeën eerst in het laboratorium van het leven van de auteur uitgetest moesten worden, zou de wereld veel ellende gespaard blijven- en de stortvloed van informatie waarin we nu rondzwemmen zou slinken tot een drupstraaltje.” (blz. 212)

Jim Petersen Kerk zonder muren

Het overschrijden van traditionele grenzen.

232 blz. f 34,90 Kok Voorhoeve 1995 ISBN 90 297 0998 7

Vertaling van een in 1992 in het engels verschenen editie.

J. Westerkamp-Stegeman, Houten

In die wijk daar hoort een kerk

Kerkbouw in Cluj-Manastur

J. Bouma, Kampen

Er zijn vanuit onze kerken heel veel contacten met gemeenten in Roemenië. Voortgekomen uit particulier initiatief, broeders en zusters, die in de tijd dat Roemenië nog zuchtte onder het bewind van Ceaucescu, een moeilijke en zware reis ondernamen om de vervolgde geloofsgenoten te helpen. Na de dood van de dictator en de omwenteling werden de contacten uitgebreid en kerken in Nederland adopteerden kerken in Roemenië.

In Cluj, de Hongaarse naam is Kolozsvár, wonen vanouds veel hongaarsen, hier staat ook de theologische opleiding van de Gereformeerde (de Református) Kerk. Volgens het kerkelijk handboek wonen er tegen de 50.000 gereformeerden in de stad, verdeeld over zo'n veertig wijkkerken, waaronder hele kleine en hele grote. Zo'n grote gemeente is Cluj-Manastur (Kolozsvár-Monostor). Een gemeente in één van de buitenwijken, een en al flatgebouwen, uitgegroeid tot de grootste gereformeerde kerk in dit gedeelte van Roemenië. Een gemeente met 10.000 zielen.

Geen plek in de kerk

Ook al komen deze 10.000 mensen niet allemaal in de kerk, het is schrijnend wanneer je een mens die hongerig is naar het Woord de deur moet wijzen. Ds Csaba Kállay, die vorig jaar in Kampen aan de Broederweg gemeenteopbouw en kerkrecht gestudeerd heeft, schreef ons daarover het volgende: „De gemeente heeft de beschikking over een kleine kerk met 500 zitplaatsen en een gemeentesaal van 60 vierkante meter. Dat is te weinig voor het groeiende werk in de gemeente. Op zondagmorgen bezoeken 700-800 mensen de kerk. Velen staan tijdens de kerkdiensten. Sommigen komen helemaal niet, omdat zij van tevoren weten, dat er geen plaats is. Met een paar voorbeelden zou ik graag de moeilijke situatie willen toelichten. Bij kerkelijke feestdagen houden we altijd drie kerkdiensten, omdat er des te meer mensen kunnen komen. Dit jaar met Pasen namen tij-

dens de eerste kerkdienst 1400 mensen deel aan het avondmaal. Dat betekent, dat van degenen die gekomen waren meer dan de helft buiten in de hof moesten staan. Tijdens het avondmaal konden ze met moeite de kerk binnenkomen voor brood en wijn. Kunt u zich voorstellen hoe het met Kerst zal zijn gegaan bij een temperatuur van meer dan -7°? Vindt u dat ook niet schrijnend? Zovelen hunkeren naar het Woord en de gemeenschap en je moet ze in de kou laten staan, omdat er geen plaats is in het godshuis. Wij zouden toch allang een nieuw gebouw hebben neergezet?

Een plek voor velen, maar...

Natuurlijk zijn er ook plannen voor een nieuwe kerk, want het werk groeit. Er zijn jongerengroepen, vrouwenverenigingen, zangkoren, meer dan 300 kinderen volgen de catechisatie, elk jaar doen zo'n 160 tot 180 jongeren belijdenis van hun geloof, om hen allen te bergen, moet je woekeren met de ruimte. Sinds 1989 zijn er nieuwe mogelijkheden gekomen voor de kerken. Tot die tijd kon er niet gebouwd worden. Begin 1990 besloot de gemeente om in de westwijk van Cluj (een flatenwijk van 100.000 inwoners) een nieuwe kerk te bouwen. Het lukte om voor 99 jaar een stuk grond te pachten. De kosten werden toen beraamd op 4 miljoen lei (f 250.000,-). Het leek met eigen middelen financieel haalbaar te zijn. De gemeente bracht 3 miljoen lei bijeen, maar toen na een paar jaar de noodzakelijke vergunningen afkwamen, waren door de inflatie die 3 miljoen lei niets meer waard. Op dit moment worden de totale bouwkosten voor het kerkelijk centrum geraamd op 800-900 miljoen lei (f 800-900.000,-). Gelukkig heeft men het bijeengebrachte geld niet in de kast laten liggen, maar geïnvesteerd in bouwmaterialen, zodat er aan de eerste fase van de bouw kon worden begon-

nen. De pastorie, de kerkeraadskamer en een aantal gemeentezalen zijn klaar, nu nog de kerk.

Indien er een dringend beroep...

Er is nog f 50.000,- over. Te weinig om zelfs maar een fundering te leggen. Geld lenen is onbegonnen werk met een rente van 80-90%. En voor een kerk is nog zeker f 600.000,- nodig. Ds Kállay doet ten einde raad een dringend beroep op zijn broeders en zusters in west-Europa om zijn gemeente te helpen. Ik laat hem aan het woord: „Daarom kom ik ook met een verzoek aan u om steun bij de bouw van onze kerk. Ik vraag u onze situatie in te leven en om ons te helpen. f 100.000,- zouden we in korte tijd bijeen moeten brengen om zo snel mogelijk aan de fundamente van de tweede fase te kunnen beginnen. Want wie weet, hoeveel de overgebleven f 50.000,- nog waard is in 1996? We weten, dat er op de wereld veel geld is. Maar alleen God weet, waar wij het benodigde geld vandaan kunnen krijgen. Misschien wil God u ook gebruiken voor dit doel.” Van harte willen we deze oproep van ds Kállay ondersteunen. Een gemeente heeft de ruimte nodig om samen te komen en Gods lof te verkondigen. Het is veel geld, heel veel geld, dat op tafel moet komen. Maar het moet terwille van de broederschap. We mogen hen niet in de kou laten staan. Het hoeft niet in één keer. Een gift is meer dan welkom, maar denkt u er eens over na en bespreek het binnen uw gemeente. Wilt u, als gemeente, iets doen? Een actie of adopteert u een gedeelte van het project. Via onderstaande adres kunt u alle informatie krijgen die u wilt. Aarzel niet, maar help! Uw steun is broodnodig!

Stichting 'Steun Roemeense Kerkbouw',
secre. dhr G.J. van Ommen,
Oudestraat 111, 8261 CJ Kampen
tel. 038-3313706, fax 038-3328248
bankrek.nr. 33 12 58 617

Het Woord is vlees geworden

Joh. 1:14-18

H.J. Bruins, Vlaardingen

„De hemelen vertellen Gods eer en het uitspansel verkondigt het werk zijner handen.” Zo begint Psalm 19. Als je wilt weten, hoe geweldig God is, hoe groot zijn heerlijkheid is, moet je naar de hemel boven je kijken, want die vertelt het. De hemel is namelijk het werk van zijn handen. Niet alleen de dampkring met de wolken, ook de eindeloze ruimte daarboven met de maan en de zon en al die ontelbare sterren, die – dat wist de dichter nog niet, maar wij wel – evenzovele zonnen zijn, heel dat immense heelal is gemaakt door die ene God. Hoe geweldig moet die God dan wel niet zijn!

Wat is waarheid?

Wie of wat zit er achter het heelal en ook achter ons bestaan als mensen? Die vraag, daar heeft niet alleen het oude Israël over nagedacht, het is een algemeen menselijke vraag. Een volk dat zich met deze vraag wel heel intensief heeft beziggehouden, is dat van de oude Grieken. Hun denkers waren voortdurend op zoek naar wat zij noemden: de waarheid, d.w.z. de ware werkelijkheid, die achter het waarneembare ligt, het wezen der dingen. Want, zeiden ze, wat onze zintuigen waarnemen, is niet zonder meer de ware werkelijkheid. Onze zintuigen bedriegen ons nogal eens. Hoe het werkelijk is, het wezen der dingen, de waarheid, daar kun je alleen achter komen door zuiver denken.

Ons Westerse denken is voor een belangrijk deel uit dit Griekse denken voortgekomen.

Dat geldt met name voor het wetenschappelijke denken. Zo is het typisch Grieks, wanneer een natuurkundige zegt: Warmte is in werkelijkheid beweging van molekulen. Met werkelijkheid bedoelt hij dan niet: wat een mens direkt ervaart – want dat is maar subjectief – maar wat er volgens het wetenschappelijke denken achter het verschijnsel warmte zit.

Nu kenden de oude Grieken allerlei godenverhalen die het bestaan van mens en wereld verklaarden, maar

tegen de tijd dat Christus geboren werd, nam geen enkele weldenkende Griek die meer letterlijk. In plaats daarvan zag men het heelal als het voortbrengsel van wat men noemde: de goddelijke Rede. Zoeken naar waarheid betekende voor hen daarom: zoeken naar de 'logica' van de goddelijke Rede. Als je die kent, als je de 'waarheid' kent, zeiden zij, weet je waarom je er bent, wat het doel is van je bestaan, en dus ook, wat je doen en laten moet om dat doel te bereiken.

Het was dus volgens de Griekse denkers zeer wenselijk de waarheid te leren kennen. Wenselijk en ook mogelijk, want, zeiden ze, de mens heeft in zijn redelijke verstand iets meegekregen van de goddelijke Rede, zodat hij in staat is de logica achter al wat is, zelf te bedenken, als hij zijn verstand maar goed gebruikt.

De verordeningen des HEREN zijn waarheid

Wie of wat zit er achter het bestaan

***Inderdaad lijkt
Johannes
nogal sterk
aan te sluiten
bij het Griekse
denken***

van mens en wereld, en hoe kunnen wij mensen erachter komen, wat we moeten doen om het doel van ons bestaan te bereiken?

Die twee vragen zijn ook in Psalm 19 aan de orde. Het antwoord op de eerste vraag wordt in het eerste deel van de psalm gegeven: Het heelal is het werk van Gods handen. En in het tweede deel krijgen we antwoord op de tweede vraag: Al verkondigt de hemel in een over heel de aarde verstaanbare taal, dat er achter al wat is, een geweldig God zit, die met alles een bedoeling heeft, wij mensen kunnen nooit zelf bedenken, wat wij moeten doen om het doel van ons bestaan te bereiken.

Maar dat hoeven we ook niet, want die God, de HERE, heeft het ons bekend gemaakt, volkomen bekend gemaakt in zijn wet. Die wet is waar, waarachtig, betrouwbaar: wie zich

daaraan houdt, komt niet bedrogen uit, die bereikt zijn doel.

Die wet komen we ook tegen in Joh. 1:17. Daar zegt de evangelist: „De wet is door (tussenkomsst van) Mozes gegeven.”

Maar daar wordt tegenover die wet iets anders gesteld, iets beters. En dat betere wordt o.a. 'de waarheid' genoemd.

De waarheid is gekomen

Wat nu? Heeft de dichter van Psalm 19 soms te hoog opgegeven van de volmaaktheid van Gods wet als leidraad voor de mens om het doel van zijn bestaan te bereiken? Is die wet misschien toch niet zo waar, dat er geen waarheid is die haar te boven gaat? Maar om wat voor een waarheid gaat het dan? Heeft Johannes soms een waarheid op het oog als waar die Grieken het over hadden, waar een mens met zijn rede achter kan komen? Inderdaad lijkt Johannes nogal sterk aan te sluiten bij het Griekse denken. Joh. 1 begint met: „In den beginne was het Woord”, en 'woord' (logos), zo noemden de oude Grieken ook de goddelijke Rede. Bovendien is het ook niet alleen maar een kwestie van hetzelfde woord, want als Johannes het heeft over het Woord, waardoor alle dingen geworden zijn, bedoelt hij daarmee de goddelijke bedoeling achter de schepping, achter al wat is, en dat doet sterk denken aan wat de Griekse denkers over de goddelijke Rede zeiden. En zoals die Grieken ervanuit gingen, dat de mens de 'waarheid' kan kennen, zo bedoelt Johannes, als hij zegt dat „de waarheid gekomen is”, kennelijk ook, dat het voor ons mensen mogelijk is geworden de goddelijke bedoeling achter de schepping te kennen. Maar daar houdt de gelijkenis dan ook op. Want zowel wat betreft het middel waardoor mensen de waarheid kunnen kennen, alsook wat de inhoud van die waarheid betreft, verschilt wat Johannes zegt hemelsbreed van wat de heidense Grieken dachten. Want hoe is volgens Johannes 'de waarheid gekomen'? Hoe zijn mensen erachter gekomen, wat al van eeuwigheid Gods bedoeling is geweest, waarom Hij er in den beginne toe is overgegaan de wereld en de mens te scheppen?

Niet door logisch redeneren, maar doordat er iemand, een Persoon naar hen toe gekomen is: Jezus Christus. „De waarheid is door Jezus Christus gekomen”. Hier, in vs. 17, noemt Johannes voor het eerst de naam van de Persoon over wie hij het al vanaf vs. 1 steeds heeft gehad. Van die goddelijke Persoon heeft de evangelist in vs. 6 e.v. verteld, dat Hij op een bepaald moment in de geschiedenis, vlak na Johannes de Doper, naar de mensen op de aarde, om precies te zijn naar Gods eigen volk Israël toe gekomen is. Maar hij heeft er toen niet bij gezegd, in wat voor gedaante, in wat voor hoedanigheid die Persoon toen, op dat historische moment gekomen is. Misschien als een bovenaardse, hemelse gestalte, verblindend van glans en met een donderende stem? Zoiets zou je misschien wel verwachten, afgaande op wat Johannes over Hem gezegd heeft. Wat verwacht je bij Hem die het Woord heet, anders dan een donderende stem, en bij Hem die het Licht heet, anders dan een verblindende gestalte?

Vlees geworden

In vs. 14 krijgen we antwoord op deze vraag. „Het Woord is vlees geworden”, zegt Johannes, „en het heeft onder ons gewoond”. „Het Woord is vlees geworden”, daarmee bedoelt de evangelist niet, dat wat voorheen slechts een klank of een abstract begrip was, nu ineens een tastbare, levende werkelijkheid is geworden, want het Woord waar het hier om gaat, was in den beginne al een Persoon.

Met 'vlees' bedoelt Johannes hier: mens, echt mens. Het Woord, de goddelijke Persoon in wie God zijn diepste bedoeling naar buiten gebracht en kenbaar gemaakt heeft, zegt Johannes, is niet tot ons gekomen als een hemelse verschijning, die een mens met verwondering, met ontzag, of zelfs met dodelijke schrik vervult, maar als een mens, een echt mens van vlees en bloed met alle zwakheden en beperktheden die een mens eigen zijn. Net als ieder van ons is Hij geboren als een klein baby'tje, happend naar adem, bibberend van de kou en schreeuwend om melk.

En ook later, als volwassene, heeft Hij honger gehad en dorst, is Hij moe geweest en heeft Hij gehuild.

En Hij is ook niet maar even op aarde verschenen om een boodschap af te geven en daarna weer te verdwijnen, „Hij heeft onder ons gewoond”. Let-

terlijk staat er: „Hij heeft onder ons in een tent gewoond”, maar die uitdrukking gebruikt Johannes niet om aan de echtheid van het wonen af te doen; hij wil daarmee slechts herinneren aan de manier waarop de Here in de woestijn bij zijn volk woonde: in een tabernakel; maar daarop komen we straks nog terug.

In ieder geval, het vlees geworden Woord heeft op aarde een adres gehad, waar je Hem kon opzoeken, zoals Andreas deed, toen hij zijn broer Simon met Hem wilde laten kennismaken (Joh. 1:39-43).

Wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd

Het Woord, dat God is, is tot ons mensen gekomen als een mens, een mens zoals wij.

Zou dáárom de wereld Hem niet als haar Schepper, en Gods volk Hem niet als zijn Koning hebben herkend en erkend, zoals de evangelist in vs. 11 en 12 opmerkte?

Dat kan een rol gespeeld hebben,

In Jezus echter heeft God – als mens tussen de mensen onder ons gewoond

zegt Johannes, maar daarmee zijn dan die wereld en dat volk niet verontschuldigd, want wie goed keek, kon in die mens, waar zo op het oog niets bijzonders aan was, wel degelijk goddelijke heerlijkheid ontwaren: „Wij hebben zijn heerlijkheid aanschouwd, een heerlijkheid als van de eniggeborene des Vaders”.

Letterlijk staat er: „een heerlijkheid als van een eniggeborene van de kant van een vader”. In de Groot Nieuws Bijbel is het zo vertaald: „een glorie zoals een enig kind die ontvangt van zijn vader”.

Terecht: het gaat hier om een vergelijking. Een enig kind hoeft bij het overlijden van zijn vader de erfenis met niemand te delen, hij krijgt die voor de volle 100%.

Zo, zegt Johannes, hebben wij in het vleesgeworden Woord de heerlijkheid van God voor de volle 100% aanschouwd.

Als we God zelf hadden gezien, hadden we geen grotere heerlijkheid te zien gekregen dan we nu zagen in zijn vleesgeworden Woord.

Dat heeft diegene die het Woord is, trouwens ook zelf tegen ons gezegd:

„Wie Mij gezien heeft, heeft de Vader gezien”.

Gods heerlijkheid: zijn genade

Het vleesgeworden Woord van God vertoonde evenveel goddelijke heerlijkheid als God zelf. Maar hoe kan dat? God, die de zon geschapen heeft, moet toch minstens zo'n verblindende lichtglans over zich hebben als de zon.

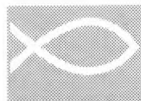
Maar van zo'n lichtglans, zo'n heerlijkheid was bij het vleesgeworden Woord, Jezus Christus, toen Hij op aarde rondliep, geen sprake. Wel bij de engel die zijn geboorte verkondigde, maar niet bij Hem zelf. Hoe kan Johannes dan zeggen, dat hij in Jezus Gods heerlijkheid voor de volle 100% heeft aanschouwd?

Het vleesgeworden Woord, zegt de evangelist, was „vol van genade en waarheid”.

Genade en waarheid, dat zijn geen dingen die in het oog springen. Ik zou, zegt Johannes, ze zelf misschien ook nooit bij Jezus hebben opgemerkt, als mijn leermeester Johannes de Doper mij niet op Hem gewezen had: „Deze was het, van wie ik zei: Die na mij komt is voor mij geweest, want Hij was eer dan ik”. Op grond van dat getuigenis ben ik achter Jezus aan gegaan en toen ben ik er gaandeweg achter gekomen, hoe vol van genade Hij was: hoe gul Hij was in het aanvaarden van zwakke, telkens weer tekort schietende mensen, hoe groot zijn bereidheid, ja hoe vurig zijn verlangen was om in hun tekorten te voorzien en hun zonden te vergeven. Op het laatst bleek Hij zelfs bereid aan een kruis zijn leven te geven als offer ter verzoening van die zonden. Ja, toen, toen Hij beroofd van alles wat bij mensen heerlijkheid heet, aan dat kruis hing, toen hebben we pas echt zijn heerlijkheid aanschouwd: de heerlijkheid van zijn genade, zijn liefde.

En toen hebben we ook gezien, dat Hij vol was van waarheid: dat Hij, juist doordat Hij vol was van genade, één grote en volkomen betrouwbare openbaring was van de goddelijke bedoeling achter al wat is.

„In het Woord was leven en het leven was het licht der mensen”, hebben we in vs. 4 gelezen. Dat betekende, hebben we gezien, dat heel de schepping is voortgekomen uit de uitgesproken wil van God, dat mensen in gemeenschap met Hem zullen leven. Daarin zoekt God zijn eer, daarin wil Hij ver-

heerlijk zijn: niet in zo groot mogelijke energie-uitbarstingen in het heelal, maar in mensen die door zijn genade in gemeenschap met Hem gaan leven. Dat hebben ook de engelen in de kerstnacht gezongen: heerlijkheid voor God betekent vrede op aarde bij mensen die delen in zijn genade.

Wij hebben ontvangen

Die heerlijkheid, de heerlijkheid van Gods genade, zegt Johannes, die hebben wij aanschouwd in het vlees-geworden Woord van God, in de mens Jezus Christus. En we hebben die niet alleen gezien, we hebben uit die volheid van genade die we in Jezus zagen, ook zelf genade ontvangen. „Uit zijn volheid hebben wij allen ontvangen zelfs genade op genade”. Jezus Christus heeft ons niet alleen de gemeenschap met God aangewezen als het doel van ons bestaan, om vervolgens het zoeken van die gemeenschap met God ook geschenken. Want in Hem is God zelf naar ons toe gekomen met zijn liefde.

De heidense Griekse denkers van Johannes' dagen wezen de mensen op de goddelijke Rede als het geheim achter al wat is, maar zij lieten het aan de mensen zelf over om te proberen met hun eigen rede tot die goddelijke Rede op te klimmen en zo het doel van hun bestaan te vinden. Maar ook Mozes, zegt Johannes, heeft niet meer kunnen doen dan de mensen een wet geven, die naar het ware leven de weg wees; het ware leven zelf kon ook hij niet geven. In Jezus Christus echter heeft God zelf ons zijn heerlijke gemeenschap, het doel van ons bestaan, aangeboden door onder ons te komen wonen. In de bedeling van Mozes woonde God ook wel bij zijn volk, in een tent, de tabernakel, maar die tent was omringd door een hele voorhof van afstand-scheppende wetsbepalingen. In Jezus echter heeft God – dat wil zeggen: „een eniggeborene, die God is, die aan de boezem des Vaders is”; zo wordt Christus volgens de meest betrouwbare handschriften in vs. 18 genoemd – als mens tussen de mensen onder ons gewoond. Vooreerst nog maar tijdelijk: slechts enkele tientallen jaren. Maar zij die zijn heerlijkheid, zoals die toen te zien was, over hun leven hebben laten schijnen, zullen straks de heerlijke gemeenschap met God ten volle en voor eeuwig mogen beleven op de nieuwe aarde, waar „de tent van God bij de mensen” zal zijn.

Gedichten lezen

Libera Nos, Domine

*De wind woei om het eenzaam huis
In 't laatste avonduur;
Toen lichtte een vreemde de klink der deur
En zat bij 't open vuur.*

*Ik dierf niet vragen wie hij was
En hij gaf teken noch taal;
En ik noodde hem niet, maar hij zat aan
Naast mij aan 't avondmaal.*

*Mijn lippen trilden en in mijn hart
Laaide hittige haat;
Maar hij glimlachte en hief tot mij
Zijn bitterschoon gelaat.*

*En 'k sprak en zei: "Ik ken u niet!
Wat, aan mijn haard, zoekt gij?"
Doch hij antwoordde niet, maar hief zijn hand,
En brak het brood met mij.*

*En ik herkende ...; 's morgens vroeg
Is hij weer heengegaan...
Maar 't laatste van dit bitter lied
Zal God alléén verstaan.*

Geerten Gossaert

Gossaert (schuilnaam van F.C. Gerretson) was één van de dichters die omstreeks 1910 begonnen te publiceren. Enkele andere beroemde namen uit die 'generatie van 1910' zijn J.C. Bloem en A. Roland Holst. Bij Gossaert denken we direct aan 'bezielde retoriek': hij wist traditionele en afgesleten uitdrukkingen zo te gebruiken dat de betekenis ervan weer ging leven (zie b.v. teken noch taal). Met opzet gebruikte hij ook vaak woorden die in zijn tijd al verouderd waren. Daardoor doen zijn gedichten nu extra ouderwets aan maar er is voor zijn werk nog steeds waardering. Laten we nu even naar het afgedrukte gedicht kijken.

Wat gebeurt er? Een vreemdeling komt ongenood binnen en gedraagt zich alsof hij thuis is. De ik-figuur is bang voor hem, durft niet te vragen wie hij is, maar de vreemde kent blijkbaar geen enkele schroom, neemt zelfs brutaalweg plaats aan tafel en eet mee. Bij de ik maakt de aanvallende angst plaats voor woede, haat zelfs. En dan opeens... herkenning! Iedereen denkt natuurlijk aan de geschiedenis van de Emmaüsgangers. Is die vreemdeling hier ook Jezus? Het lijkt erop. Maar toch ... Waarom zwijgt de vreemde? Vanwaar die woede en haat bij de ik? En dan dat bitterschoon gelaat. Er zit iets tegenstrijdigs in dat woord, iets dat afstoot én iets dat lokt. Zie ook het slot. Wat moeten we daar nou mee? Gossaert

heeft zelf de verklaring van het gedicht aangereikt. De vreemdeling is niet Jezus, maar de satan. De titel komt uit het Onze Vader. Daar staat: libera nos a malo. In het Nederlands: verlos ons van de boze. Hoe moeilijk is het vaak de wolf in schaapskleren te herkennen, de satan als lokkende verleider. Vindt u dit ook niet een intrigerend gedicht? Toevallig is er ook over geschreven in het laatste nummer van Woordwerk. Aanbevolen voor wie zich er verder in wil verdiepen!

T. Hoekstra, Zwolle

Ontvangen boeken

Janneke de Leeuw en Casper Koolsbergen, Zie je wel.

Bijbelverhalen voor kinderen van 4 tot 7 jaar, met tekeningen om zelf in te kleuren.
f 8,95 ISBN 902660467X
Uitg. Callenbach, Baarn

Eberhard Mühlen, Maak je niet zo druk, pa!

Goede raad voor jonge vaders.
143 blz., f 24,90 ISBN 9029712953
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

Dr. G. van den End, Groeien in het geloof.

95 blz., f 19,90 ISBN 9024277507
Uitg. Kok, Kampen

C. Vonk, De Heidelberger Catechismus,

preken, deel 10, zondag 28/29, 30, 31
24 blz., f 3,-
Uitg. NGK Brochures Vonk, Graaf Florisstr. 53,
3117 PJ Schiedam

Dirk Zwart (red.), 'Ik heb mijzelf in woorden weggegeven';

K. Heeroma als literator.
Bloknoet 10, 208 blz., f 25,- ISBN 09279962
Uitg. Bloknoet, Noordsingel 51a, Rotterdam

Joyce Huggett, Groeien in liefde.

125 blz., f 19,90 ISBN 9029712902
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

I. Buwalda (eindred.), Pijn in mijn hart.

Naar de EO televisieserie 'Als leven pijn doet'.
79 blz., f 16,90 ISBN 9029713585
Uitg. Kok Voorhoeve, Kampen

De zorgvragende mens als beeld Gods

J.G. Knol, Utrecht

Onderstaand treft u het eerste deel van de toespraak, die prof. Knol op de Opbouw-Jaarvergadering 1995 heeft gehouden, aan. In deze toespraak gaat het met name over de zorgvragende mens, zoals we die in onze alledaagse ervaring ontmoeten. Prof. Knol begint met het uiteenzetten van een aantal principiële uitgangspunten. Daarna zegt hij in dit eerste deel iets over de plaats van de zorg in Nederland.

Inleiding en begrenzing

Ik heb mijn beschouwingen over de zorg de titel meegegeven van 'de zorgvragende mens als beeld Gods'. Het gaat mij dus over de zorg aan mensen: aan mensen die aan het begin van het leven staan, aan mensen die aan het einde van hun leven staan en aan mensen die midden in het leven staan en in hun activiteiten worden belemmerd door allerlei handicaps en tekorten. Toch wil ik mij in mijn vraagstelling wel beperken. Het zal in het onderstaande vooral gaan om die zorgvragende mensen, die gehandicapte mensen zoals wij die in onze alledaagse ervaring ontmoeten. Daarbij moeten we ons realiseren dat een handicap als zodanig een sociaal verschijnsel is. Een menselijk gebrek, een tekort of een belemmering wordt in de samenleving een handicap in zoverre de samenleving niet in staat is om deze gehandicapte mens volwaardig te doen functioneren. In deze zin kan men zeggen dat de samenleving die wij met zijn allen vormen grotendeels verantwoordelijk is voor de mate waarin belemmeringen bij mensen tot een handicap worden. Deze beperking tot de zorg voor de gehandicapte mens brengt onder meer met zich mede dat, hoe belangwekkend en relevant vragen rondom abortus en euthanasie ook moge zijn, zij in het kader van mijn betoog slechts zijdelings ter sprake zullen komen. Of, ruimer geformuleerd: het terrein van de medische ethiek zal vanmorgen door mij niet worden betreden. Ook wil ik niet al te veel aandacht

schenken aan allerlei wijsgerige beschouwingen over de inhoud en de reikwijdte van het begrip 'zorg' en nog minder zal ik veel woorden wijden aan de diverse perspectieven waaronder men in onze, door wetenschap en technologie beheerste, samenleving over inhoud en breedte van de zorg kan spreken. Het gaat mij meer om de concrete zorgvraag en om de betekenis van de bijbelse notie van het beeld Gods in de concrete zorgverlening.

Principiële uitgangspunten

Maar, en dat is wel noodzakelijk om de kern van mijn betoog tot uitdrukking te brengen, ik wil wel vooraf de principiële uitgangspunten van mijn analyse in het kort formuleren. Deze uitgangspunten moeten mede een antwoord geven op de vraag in hoeverre levens- en wereldbeschouwingen daadwerkelijk

**Wat voegt
zorg door
christenen c.q.
zorg in christelijke
instellingen toe
aan de inhoud van
de zorgverlening?**

een rol spelen bij de opbouw en inrichting van de zorgverlening aan gehandicapte mensen. Of, om het concreter en uitdagender te formuleren: wij kunnen nimmer om de vraag heen of het voor de concrete uitwerking van de zorg wel zinvol is te spreken van christelijke zorgverlening en christelijke barmhartigheid in onderscheid van zorgverlening vanuit een andere religieuze visie. Is christelijke zorg inhoudelijk meer dan verzorging door christenen in christelijke instellingen? Is christelijke zorg niet meer dan het vertellen over de Here Jezus aan verstandelijke gehandicapte kinderen? Wat voegt zorg door christenen c.q. zorg in christelijke instellingen toe aan de inhoud van de zorgverlening? Ik stel deze vragen mede hierom omdat het binnen het zorgveld inmiddels gemeengoed geworden is dat de door de zorgvrager beleefde levens- en wereldbeschouwing een legitieme plaats moet hebben in het totale pakket van zorgverlening.

Dit houdt de erkenning in dat de zorgvragende mens recht heeft op een respect voor zijn mens-zijn met name als het gaat om het fundamentele recht op een beleving van levens- en wereldbeschouwing. Dat betekent dat de zorgverlener de zorgvragende mens niet tot object van zorg mag verlagen maar hem accepteert als volwaardig mens met rechten en plichten. De aanvaarding van de waardigheid van de zorgvragende mens houdt in de uitwerking van de zorg in dat de zorg in dienst komt te staan van de ontplooiing van de mogelijkheden van de mens. Ik denk dat in deze lòn doordenkende men ook kan stellen dat in de zorg barmhartigheid boven geloofsverdeelheid gaat. Maar, en dit geeft dan aan de christelijke zorgverlening toch weer een principiële duiding, dat in de zorgvragende mens, in welke mate ook gehandicapt, een persoon wordt herkend en erkend die is geschapen naar Gods beeld. De erkenning dat de mens beeld Gods is, is een legitimatie voor het eigen recht van christelijke zorgverlening. Vandaar dat normatief gezien de kern van de zorgverlening en dus ook de christelijke zorgverlening is gelegen in het scheppen van voorwaarden voor het functioneren van de mens als beeld Gods. In dit functioneren en binnen zijn mogelijkheden kan hij ook een antwoordende mens zijn. Juist vanwege dit uitgangspunt moet deze zorgvragende mens in de zorgverlening het primaat hebben. Niet de beschikbare middelen zijn bepalend voor de inhoud van de zorgverlening, maar de zorgvragende en antwoordende mens. Ik wil deze uitgangspunten nader uitwerken door drie aspecten onder de loep te nemen. In de eerste plaats maak ik enkele opmerkingen over de plaats die de zorg in de moderne samenleving heeft. In de tweede plaats ga ik wat nader in op het karakteristieke van de mens als beeld Gods. In de derde plaats zal ik ingaan op de eigenschappen van die zorg die ernst maken met het geloof in de mens als beeld Gods. Ik eindig met een enkele persoonlijke opmerking.

Plaats van de zorg in Nederland

Wij geven in ons land een 10% van ons nationaal inkomen uit aan de zorg,

een bedrag van ongeveer 60 miljard gulden. Daarvan gaat 33% naar de ziekenhuizen en een 18% van al dat geld wordt besteed aan voorzieningen voor ouderen. Aan voorzieningen voor gehandicapten gaat ruim 5% van het totaal weg, terwijl aan voorzieningen buiten tehuizen en inrichtingen bijna 9 mrd gulden d.i. 17% van de totale uitgaven aan zorg weggaat. Ik wijs in dit verband op een typisch verschijnsel van de moderne samenleving. Aan medicijnen geven wij in ons land ruim 5 mrd gulden uit d.i. bijna evenveel als aan voorzieningen voor gehandicapten. In vergelijking met andere landen is dit nog niet eens erg veel. Om direct een misverstand uit de weg te ruimen, merk ik op dat wij met zijn allen voor deze kosten opdraaien en wel via premie en belastingbetaling. Via de ziekenfondspremie wordt 27% van de kosten betaald; via de AWBZ betalen we 44% voor de kosten van langdurige zorg. De overheid is verantwoordelijk voor het ouderenbeleid en financiert via de belastingen 10% van de totale uitgaven aan zorg.

Dit zorgveld is het produkt van het zorgbeleid en met name van het zgn. gezondheidsbeleid zoals dat gebaseerd is op een gezondheidsmodel. Men kan dit beleid typeren als een complex van maatregelen ter bevordering van de gezondheid van de bevolking in de samenleving. Dit complex van maatregelen volgt uit een gezondheidsmodel waarin de gezondheid van de bevolking in relatie wordt gebracht met erfelijke factoren, met gedragspatronen en met arbeids- en maatschappelijke verhoudingen. Deze politiek heeft gestalte gegeven aan een principiële koerswijziging. Ging het in het vroegere beleid, het zgn. gezondheidszorgbeleid, om de bestrijding van de gevolgen van ziekten en handicaps, in het moderne zorgbeleid heeft deze politiek een diepere dimensie gekregen. De doelstelling van het beleid is de realisatie van een gezonde samenleving steunend op een wetenschappelijke analyse van erfelijke factoren en op een onderzoek naar de invloed van de gedragingen van mensen en van maatschappelijk verhoudingen op de gezondheidstoestand van de mensen in de samenleving. Ik ga nu niet nader in op het uiterst ingewikkelde vraagstuk van de verbinding van dit uitgangspunt en vooronderstellingen van dit model en het gedachtengoed van de postmoderne samenleving met zijn afkeer van gesloten systemen en de overheersing van een wetenschappelijke ideologie en economische produktiviteit.

Ik volsta met enkele kanttekeningen bij dit model en deze politiek.

In de eerste plaats impliceert dit beleidsmodel dat men via het nemen van maatregelen de gezondheidsstatus in de samenleving kan verhogen. In deze sfeer kan licht ook de mentaliteit ontstaan dat, gegeven de genetische kennis, het verschijnsel van een mens-kind met een tekort, ook kan worden gezien als het resultaat van een mislukte preventie.

In de tweede plaats wil de overheid, voornamelijk om de kosten in de zorg te drukken zich in steeds sterkere mate terugtrekken uit het zorgveld en daarvoor veel aan de werking van de markt overlaten. Door deze overheveling van de verantwoordelijkheden van de overheid naar de partijen in het zorgveld moet de doelmatigheid van de bestedingen worden verhoogd. Met name is hiermede te denken aan goede afspraken tussen zorgvragers, zorgaanbieders en zorgverzekeraars waardoor in de toekomst een groot gedeelte van de zorg via een persoonsgebonden finan-

*In de moderne
samenleving
is het echt niet zo
dat er geen plaats
zou zijn
voor gehandicapte
mensen*

ciering kan worden gerealiseerd. Dit betekent dat de overheid er bij het formuleren van het beleid op rekent dat belangrijke gedeeltes van de verantwoordelijkheid voor een goede zorgverlening kunnen worden overgelaten aan de werking van het marktmechanisme. Ook betekent dit dat de hulpverlening vooral in het perspectief van de emancipatie van de zorgvragende mens wordt geplaatst. In deze sfeer past ook de opvatting dat de zorg voor de naaste zeer wel kan worden gedelegeerd aan de professionele hulpverleners. Wij kopen dan onze zorg voor de naaste af tegen een bij vraag en aanbod behorende prijsstelling.

Zorgperspectief en emancipatieperspectief

In de laatste tijd hanteert men hierbij wel het onderscheid in zorgperspectief en emancipatieperspectief van de zorg. Bij dit laatste perspectief wordt de mens gezien als een zelfstandig individu waar anderen zich zo min mogelijk mee moeten bemoeien. De vrije mens is geëmancipeerd en gaat vrije relaties

aan om zich te bevrijden uit de ketenen van de gangbare zorg. In deze benadering is zorg dus een opoffering een last waarvoor vergoeding mag worden gevraagd.

Daarnaast is er het zorgperspectief waarin zorg een levensvervulling betekent en a.h.w. gelijk is aan het brengen van offers. In deze benadering is zorg meer dan hulpverlening en het is alles wat mensen doen om hun wereld in stand te houden zodat zij erin kunnen leven. In deze zin betekent het begrip zorg dat de actieve mens iets voor iemand doet of iets tot stand brengt. In deze relatie komt de mens tot zijn bestemming.

Daarom is het voor een juiste plaatsbepaling van de zorg van belang om de emancipatie te zien in het licht van het zorgperspectief. Een derde kanttekening heeft te maken met een mogelijke tendentie die zich in de moderne samenleving kan voordoen. Het ligt namelijk voor de hand dat in het kader van het gezondheidsbeleid de kosten verbonden met de 'cure' een hogere prioriteit krijgen dan de kosten verbonden met de 'care'. Ik wijs er heel duidelijk op dat dit een mogelijke tendentie is. Immers het gezondheidsbeleid steunt op de sterke voorkeur van de mens voor zijn gezondheid. En naar mate de gemiddelde leeftijd van de moderne mens toeneemt, zal ook de vraag naar gezondheidsvoorzieningen toenemen.

Toch, en dit is mijn vierde kanttekening, dienen we ons te hoeden voor een al te gemakkelijke conclusie. In de moderne samenleving is het echt niet zo dat er geen plaats zou zijn voor gehandicapte mensen. Evenmin mag men concluderen dat ouders met een gehandicapt kind zullen worden gediscrimineerd. Hoewel, het gevaar blijft wel actueel dat toch wel de mening gaat overheersen dat, gegeven de schaarste aan middelen, de gehandicapte mens in onze wereld er wel mag zijn, maar daarom nog geen fundamenteel recht heeft om op zijn mogelijkheden te worden aangesproken. Ik ben er dan ook van overtuigd dat juist binnen een beleid gebaseerd op het gezondheidsmodel wij worden aangesproken op onze verantwoordelijkheden, op onze gedragspatronen en op het totaal van intermenselijke verhoudingen. Ik kan het ook nog zo formuleren, dat binnen een zorgverlening op basis van een gezondheidsmodel met inachtneming van alle gevaren van wetenschap en technologie er ruimte kan worden gevraagd voor de zorg aan de mens als beeld Gods.

Voor de kinderen

We hebben pas het kerstfeest gevierd, de geboorte van de Here Jezus. De Israëlieten hadden er jaren op gewacht. Het hele Oude Testament is het wachten op de Verlosser die beloofd is. Het eerst aan Adam. Normaal is de oudste zoon degene die de voorvader mag worden van deze Verlosser, maar dan blijkt dat hij iets doet wat God afkeurt en wordt een jongere zoon gekozen. Ik wil deze keer gaan van Adam tot Noach.

[illegible]

Van enkelen van deze voorvaders is niets bekend. Van anderen weten we veel. Zet de goede antwoorden in het rooster en je vindt in de vakjes die met een dubbel (zwart) streepje omgeven zijn een naam die ook jij hebt als je gelovig bent.

1. God plantte in het midden van de hof twee bomen, de boom des levens en de boom der van goed en kwaad. Welk woord hoort op de stippels?
2. Weet jij hoe het paradijs ook wel wordt genoemd?
3. Welk dier verleidde Eva om van de boom te eten?
4. Wie mocht geen voorvader worden van Jezus omdat hij zijn broer Abel had doodgeslagen?
5. Van welke voorvader werd gezegd dat hij wandelde met God? Genesis 5
6. In welk bijbelboek wordt de schepping verteld?
7. Wie werd de oudste mens op aarde? Genesis 5
8. Wat moest Noach bouwen van God?
9. Van welke dieren moest Noach 7 paar meenemen in de ark, de reine dieren of de onreine?
10. Wat voor teken gaf God aan Noach als belofte dat er nooit meer zo'n water-vloed zou komen om alles te verdrinken? Genesis 9
11. Hoe wordt deze watervloed ook wel genoemd? Genesis 9:11

G. Wijkhuizen-van Vuuren

Van huis uit...

Populair

Mijn dochters zijn voortdurend in de weer met zgn. vriendinnenboekjes. In deze boekjes schrijven de vriendinnen op wat ze het liefst eten, hoe ze eruit zien, wat hun hobby's zijn en wie hun idool is. De mooiste film, het leukste boek, wat je wil worden enz. Leuk en leerzaam om af en toe een blik in zo'n boekje te werpen. Soms lees je tot je verbazing dat een dochter die steeds huiswerk voor rekenen meekrijgt, dit toch als haar leukste vak beschouwt. Het meest tijdgebonden zijn de voorkeuren voor film en boek. Pocahontas en Free Willy 2, voeren momenteel de lijsten aan. Bij boeken zie je meestal de titel van het laatstgelezen werk. Met andere woorden, wat in is, is van nu. Volwassenen hebben dat ook wel enigszins. Je hebt weliswaar goede herinneringen aan dat ene boek van twintig jaar geleden maar er is zoveel meer dat ooit indruk maakte en nu in de vergetelheid is geraakt. Wat dat betreft is onze 'snelle' manier van leven daar ook debet aan. Er stapelt zich van alles in ons leven op en de onderlaag van onze ervaringen wordt steeds meer in elkaar gedrukt. Bij kinderen is het nog meer zo dat ze heel sterk in het hier en nu leven. Ze weten nog wel iets van vorig jaar en vorige week maar een nieuwe ervaring verdringt a.h.w. de oude. Vandaar het belang van het inprenten van Bijbelse zaken. Ze moeten er zo lang en zo breed over horen dat het eenvoudigweg de kans niet meer krijgt om weg te raken. Het moet eenvoudig onmogelijk zijn dat Jezus nu even populair is om volgende week door een strip-held van de eerste plaats gedrukt te worden. Bij volwassenen, voor wie Jezus ook een 'belangrijke' figuur is, zie je dat Hij in deze tijd steeds meer de rol gaat spelen van een soort filmheld, een moderne goeroe. Als zodanig kan Hij dan de persoonlijke top tien aanvoeren. Het unieke van Jezus is echter niet zijn actuele populariteit maar Zijn eeuwen-oude bekendheid, waarin Hij altijd dezelfde is gebleven. En als zodanig voert Hij bij ons nog steeds de lijst aan

Wilna Smienk-Van 't Hul

Terloops

Heimen

Een paar jaar geleden is Heimen overleden. Hij had natuurlijk ook een achternaam, maar die noem ik nu maar niet. Heimen woonde in één van de 'zware' dorpen in de Bommelerwaard. Dat 'zwaar' slaat op de godsdienstige instelling.

Nu moet ik er aan toevoegen, dat door de komst van nieuwe bewoners in de

laatste tientallen jaren het allemaal wat minder 'zwaar' is geworden. Of het hierdoor altijd beter is geworden valt trouwens te betwijfelen. Ik heb Heimen heel lang gekend. Jaren geleden heb ik eens over zijn moeder geschreven. Ze stond op markten om o.a. groenten te verkopen. Die werden voor een deel door haar man op het land verbouwd. Ze had een gruwelijke hekel aan belasting betalen en kon spontaan in gehuil losbarsten, als er een blauwe enveloppe was bezorgd. Ik heb geprobeerd er wat aan te doen, maar dat is niet gelukt. Heimen was enig kind.

Hij is opgegroeid en opgevoed door zijn vader op het land en zijn moeder achter de marktkraam. Daar tussen-door is hij natuurlijk naar school gegaan en zal hij ook wel eens naar bed zijn gebracht. Hij moest al jong meewerken. Dat was het eerste verdiend, vond zijn moeder. Toen zijn ouders er niet meer waren, is de traditie voortgezet: Heimen op het land en zijn vrouw op de markt. Heimen's gezondheid liet veel te wensen over. Hij moest een aantal zware operaties ondergaan en daarna is hij nooit meer de oude geworden, hoewel hij nog betrekkelijk jong was. Eigenlijk kon hij niet veel meer.

Op de markt kwam hij helemaal niet en op het land stond hij de laatste jaren vaak voor zich uit te staren, een beetje hangend op zijn schop of schoufel. En dan dacht hij na. Over zijn ouders, over zijn leven, over God, over de dominee, over de preken en over de zwarte kleren op zondag. Soms praatte hij er met me over. Heimen ging als jongen natuurlijk naar de kerk. Eerst met z'n ouders, daarna alleen, later met zijn vrouw en toen hield het langzamerhand op. Hij werd er niet wijzer van, zei hij. 't Was allemaal zo zwaar.

Na de door hem ondergane operaties probeerde hij het weer een paar keer. Maar hij werd er zo moe van, van die preken, en hij was al zo moe. Dat was dus dubbel op. Heimen heeft naar vastigheid gezocht. Hij was niet los van God, maar kon niet aan hem vast raken. En als de dominee eens op bezoek kwam – dat gebeurde niet zo vaak – was Heimen een dag zonder woorden. Dan smaakte zelfs het éne borreltje, dat hij dagelijks van de dokter mocht, niet meer. Heimen is nog vrij onverwacht gestorven.

Toen hij begraven werd en ik de dominee hoorde praten, dacht ik: „gelukkig dat Heimen het niet meer hoort”. Er klonk geen enkel woord van Gods

genade door heen. Het was zo troosteloos en zijn vrouw zat daar maar met gebogen hoofd en zo akelig in het zwart. En later zei ze tegen me, dat ze er niets aan had gehad. Erg als er geen genade wordt verkondigd vanaf de preekstoel. Heimen heeft er naar verlangd, maar hij wist niet hoe hij er om vragen moest. En toch moet Gods genade ook voor Heimen genoeg zijn geweest.

P.C. van Wijk, Zaltbommel

Krumpels van de tafel

Uit het leven gegrepen

De gelijkenis van de barmhartige Samaritaan, die Jezus aan een wetgeleerde vertelde om hem duidelijk te maken wie zijn naaste was, is een verzonnen verhaal. Het is niet echt gebeurd. Maar het is wel uit het leven gegrepen. Het is zo levensecht, dat je rustig kunt zeggen dat het elke dag opnieuw gebeurt. Een man wordt in elkaar getimmerd, beroofd en half dood achtergelaten. Mensen zien het gebeuren, maar niemand steekt een hand naar hem uit. Het is een verhaal dat bijna dagelijks in de krant te lezen staat.

's Avonds laat stapt er een groep jongens in een bus. In die bus zit ook een oude vrouw. De jongens bedreigen haar man en maken haar tas afhandig. De andere passagiers doen alsof ze niets in de gaten hebben en kijken krampachtig een andere kant op, zodat ze tegen de politie kunnen zeggen, dat ze niets gezien hebben.

Een grote groep skin-heads (neo-nazi's) valt een opvangcentrum voor asielzoekers aan met molotov-cocktails en steek het in brand. De politie staat op een eerbiedige afstand toe te kijken en laat hen ongehinderd hun gang gaan.

Als de Here Jezus vandaag op aarde rondliep, zou Hij de voorbeelden voor zijn gelijkenis zomaar voor het grijpen hebben en uit de krant kunnen plukken. Blijkbaar zijn de mensen in twintig eeuwen niets veranderd. Als er ergens iets gebeurt dat niet pluis is, houden de meeste mensen zich gedeisd. Ze lopen er met een boog omheen. Bemoei je er niet mee, denken ze. Houd je erbuiten. Anders krijg je misschien ook zelf nog een mes tussen je ribben.

Zelfs vanachter de veiligheid van hun raam waarschuwen ze de politie nog niet. Jezus veroordeelt een dergelijk gedrag in zijn gelijkenis. Mensen in nood moet je te hulp komen.

M.R. van den Berg, Groningen

Persschouw

Evolutie

Jaap van Tilburg in Samenspraak, Informatieblad voor hervormd en gereformeerd Enschede:

„In de eerste plaats klopt het evolutiedenken niet met de bijbelse boodschap. In de evolutie-theorie is namelijk het toeval de bepalende factor, er is dan dus geen doel en zin in het bestaan. Ook leert de evolutie-theorie dat de sterkste overleeft en dat de wereld steeds beter wordt. Uit de bijbel leren we echter dat God met iedereen en alles een bedoeling heeft, dat Hij juist via de zwakke en geringe zijn Koninkrijk bouwt en dat de wereld slechter wordt en de dag van het oordeel tegemoet gaat.

In de tweede plaats past ons bescheidenheid ten opzichte van God. Het verwerpen van de scheppingstheorie zonder steekhoudende argumenten beschouw ik als een belediging voor God. Via de bijbel heeft Hij ons al lang geleden het ontstaan van de wereld geopenbaard. Wie ben ik om daar iets van af te doen?

In de derde plaats is de scheppingsleer absoluut niet achterhaald. Er zijn veel wetenschappers die deze theorie aanhangen. De afgelopen zomer kwamen ze uit 16 landen in Nederland bijeen op het zesde Europese Creationistische Congres.”

Dit artikelje spreekt ons aan. Het daarin aangesneden onderwerp is in een bepaald kader opnieuw object van discussie geworden.

Overigens zou ik niet willen spreken van een scheppingstheorie tegenover een evolutietheorie. Liever heb ik het over de openbaring van God in zijn schepping. Wij belijden immers met art. 2 van de Ned. Gel. Bel., dat wij God op tweeërlei manier kennen. Ten eerste door de schepping, instandhouding en regering van de hele wereld. Daarin ontwaren wij zijn eeuwige kracht en goddelijkheid. Ten tweede geeft de Here Zichzelf duidelijker en volkomener aan ons te kennen door zijn heilig en goddelijk Woord.

Wij moeten dus bij alle wetenschapsbeoefening de grenzen voor ons denken onderscheiden in het licht van de Bijbel. Maar waarom zouden wij blijven steken in een discussie over schepping en evolutie? Als we de term herschepping hanteren benaderen we het geheel via een andere invalshoek. Dan hebben wij het niet over evolutie, maar over revolutie.

Dan duikt de notie van de zonde op waardoor de hele schepping is ontluisd en ontworcht en komen wij in het geloof bij Christus terecht, die ons genade schenken wil en door zijn Geest het totale nieuwe leven geeft! (zie Rom. 8:18-30).

Enschede, O. Mooiweer

Dalfsen

Candidaat drs. R. Venderbos uit Oegstgeest, die het beroep van de kerkeraad heeft aangenomen, heeft op 18 januari jl. met goed gevolg het peremptoir examen afgelegd bij de regio Enschede-Zwolle. Besloten is hem toe te laten tot de bevestiging als Dienaar des Woords. De bevestiging zal D.V. plaatsvinden tijdens de ochtenddienst op 11 februari a.s. door ds. J.D. Janse uit Ede. Tijdens de middagdienst, die om 15.00 uur begint, vindt de intrede plaats. Het adres van de fam. Venderbos wordt: Polhaarweg 36, 7721 DX Dalfsen, tel. 0529-435 875.

Voorthuizen

Kerk en recreatie zoekt medewerkers
K+R is een interkerkelijke organisatie die bezig wil zijn met evangelisatie en recreatie op enkele campings in Voorthuizen. We worden hiertoe uitgezonden door drie kerken in Voorthuizen, te weten de Herv. Kerk, de Ger. Kerk en de Ned. Ger. Kerk.

Op twee campings in Voorthuizen zijn wij actief. Gedurende 6 weken in de zomer zijn we op campings bezig met allerlei activiteiten. Zoals kinderclubs, spelmiddagen, kampdiensten, avondsluitingen met jongeren enz. K+R nodigt je hierbij uit om deze zomer mee te doen. Dat kost je in feite alleen een flinke dosis enthousiasme en twee weken van je tijd. Het levensonderhoud wordt bekostigd door K+R en reiskosten worden vergoed. Je hoeft het niet alleen te doen, maar met een team van ongeveer 6 mensen.

Er wordt natuurlijk wel van je verwacht dat je kunt samenwerken met de andere mensen in je team. Als je behoort tot een protestants christelijke kerk en belangstelling hebt om twee weken te helpen, bel dan even naar Bert Broekhuizen, tel. 0342473757. Tot ziens!

Apeldoorn

De kerkeraad heeft een beroep uitgebracht op drs. M.H.T. Biewenga, predikant te Emmeloord.

Hoogeveen

Zondag 18 februari a.s. houdt de NGK een leer/leesdienst. Na afloop is er een gezamenlijke maaltijd en bespreking in kleine groepen.

De dienst wordt gehouden in het kerkgebouw van de CGK, van Echtenstraat 62. Aanvang 12.00 uur, sluiting 16.00 uur.

Australische predikant beschikbaar

De Sectie buitenland van onze Commissie voor contact en samenspreking met andere kerken vraagt aandacht voor het volgende.

Ds. H.L. Hoving, emeritus-predikant van onze zusterkerken in Australië (de Reformed Churches of Australia), komt half maart voor een verblijf van drie à vier maanden naar Nederland. Ds. Hoving, die uitstekend Nederlands spreekt en zich zeer eensgezestes voelt met de Nederlands Gereformeerde Kerken, wil heel graag een deel van deze tijd, bijvoorbeeld van half april tot half juli, hulpdiensten verrichten in een van onze (kleinere) kerken. Een aantal jaren geleden heeft op een vergelijkbare manier de Australische ds. P.H. Pellicaan hulpdiensten verricht in de Nederlands Gereformeerde Kerk van Hoorn. Kerken die hiertoe met ds. Hoving in contact zouden willen komen, wordt verzocht zo spoedig mogelijk contact op te nemen met ondergetekende, tel. 033-2451106. A.P. de Boer, voorzitter sectie buitenland

Wapenveld

Het correspondentieadres luidt thans: Scriba NGK Wapenveld, de heer A.C. van der Bijl, Postbus 27, 8190 NA Wapenveld.

Conferentie Jeugdverenigingsleiders 12-15 jaar

Het leiden of opzetten van een jeugdvereniging 12-15 jaar is niet zo eenvoudig als het lijkt. Een leuke groep vormen, ieder tot z'n recht laten komen, gezelligheid, betrokkenheid, aandacht, een goed groepsgeprek; het zijn zaken die een jeugdvereniging tot een succes maken, hoewel ze niet vanzelfsprekend zijn. Niet iedereen is even geschikt voor deze taak. De een heeft het van nature in z'n vingers, de ander doet het met veel toewijding en moeite. Niet iedere JV 16- is hetzelfde, denk alleen maar aan de omvang van de groep. Gelukkig zijn er vele mogelijkheden de club tot een succes te maken. Voor de problemen die samenhangen met het leiden van een jeugdclub is weinig aandacht binnen onze kerken. Daar willen we met elkaar wat aan doen, door op zaterdag 23 maart, 10:30 uur, bijeen te komen in de Nederlands Gereformeerde Kerk te Breukelen. Op deze dag willen we nadenken over de wijze waarop je inhoud kunt geven aan je taak als jeugdverenigingsleider. Het uitwisselen van ervaringen, methodes, de toepas-

sing in de praktijk, de omgang met de 12-15-jarigen; er is genoeg om van elkaar te kunnen leren. Wanneer je belangstelling hebt om deze dag bij te wonen, nodigen wij je van harte uit deel te nemen. De kosten zijn slechts f 10,- exclusief reiskosten. We geven je in overweging deze kosten op de kerkeraad te verhalen. De organisatie van deze dag wordt ondersteund door de Stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk. Je kunt je opgeven door schriftelijk of telefonisch contact op te nemen met: Nico Hollestelle, Brouwerij 19, 3621 AD, Breukelen. Tel. 0346-250253. B.g.g. Helma de Haan, 0346-264860. Ongeveer 16 maart ontvang je nader bericht over de opzet, inhoud, routebeschrijving e.d. Tot ziens op 23 maart in Breukelen!

Onder
andere(n)

Studiemiddag

Christelijk leidinggeven

'Je hebt 't of je hebt 't niet' zo wordt nogal eens beweerd als het gaat om leidinggeven. Het begrip is breed. Zo breed zelfs dat ieder mens zichzelf leidinggevende capaciteiten en werkzaamheden kan toedelen. Je geeft bijv. op bepaalde wijze leiding aan jezelf. In smaller verband is leidinggeven of managen niet vanzelfsprekend. Je moet er inderdaad feeling voor hebben. Maar dat niet alleen. Leidinggeven vraagt om soms heel specifieke kennis, om vaardigheden en zeker om visie. Vanuit christelijke optiek wordt hieraan ook vaak het begrip dienen toegevoegd. Christelijke Hogeschool De Vijverberg-Felua belegt op 16 februari a.s. in dat kader een studiemiddag voor leidinggevers in dienstverlening en kerkelijke organisaties. Ook voor zakenlieden en wetenschappers is deze bijeenkomst van belang. Het thema is *Christelijke filosofie in bestuur, leiderschap en organisatie*. De bijeenkomst wordt gehouden in samenwerking met 'Die Christelijke Instituut vir Waardegesentreerde Leierskap' te Pretoria, Zuid Afrika. Tijdens deze studiemiddag zullen drie korte lezingen worden gehouden en kan men eveneens deelnemen aan enkele workshops. Inleiders zijn dhr. G. van den Berg (dir. NPV); dr. J. Hegeman, politicoloog/filosof en drs. J. de Vries, directeur van het CIWL te Pretoria. Aan de orde komen de praktijk van het christelijk leidinggeven alsook ethiek en dilemma's. Drs. De Vries spreekt over christelijk

leiderschap in Zuid Afrika. De kosten voor deelname bedragen f 125,00 p.p. Aanmelding vóór 6 februari bij De Vijverberg-Felua, afd. Contractactiviteiten; postbus 80, 6710 BB Ede. Tel. 0318-639750.

Stichting werken

Stichting werken maakt aangepaste vakanties mogelijk

De afgelopen tien jaar zijn er veel interessante vakantiemogelijkheden voor gehandicapten ontstaan. Daar waar eerst alleen groepsvakanties georganiseerd werden, wordt momenteel een scala aan activiteiten in binnen- en buitenland aangeboden. Onder andere door de inzet van vrijwilligers kunnen gehandicapten via de Stichting Werken op vakantie. Lichamelijk gehandicapte mensen kunnen kiezen uit twee vakantiemogelijkheden. Op de eerste plaats individuele vakanties. Het *vakantiebemiddelingsburo* van de Stichting Werken bemiddelt tussen gehandicapte vakantieganger en vrijwilliger. Er wordt een vrijwilliger gezocht, die zo goed mogelijk past bij de handicapt. Hierbij wordt onder andere gelet op leeftijd, woonplaats en interesses. De gehandicapte bepaalt het reisdoel, in binnen- of buitenland, en de duur van de vakantie. Vaak gebeurt dit in overleg met de vrijwilliger. Daarnaast worden er *groepsvakanties* georganiseerd voor oudere lichamelijk gehandicapte mensen in Ermelo en Lemele. Tijdens deze vakantieweken worden de gasten verzorgd door vrijwilligers (waaronder een arts, verpleegkundigen en ziekenverzorgers, maar ook mensen zonder ervaring). De vraag naar vakantiemogelijkheden neemt steeds toe, daarom moet de Stichting Werken meer vrijwilligers werven. Vrijwilligers én gehandicapte mensen uit het hele land kunnen zich opgeven. Nadere informatie over aangepaste vakanties kunt u verkrijgen bij:

Stichting Werken, Lange Voorhout 48, 2514 EG Den Haag, 070-3.64.99.20

Tear Fund

TEAR fund organiseert vrouwendag over India

De evangelische hulp- en ontwikkelingsorganisatie TEAR fund organiseert op 7 maart a.s. een vrouwenontmoetingsdag in Amersfoort. Tijdens deze bijeenkomst staat de positie van de Indiase vrouw centraal. Spreeksters Hilde van Hulst en Colleen Samuel zullen raakvlakken en verschillen tussen vrouwen in Nederland en India onder de loep nemen. Ook wordt er in dit verband door Marleen Ramaker naar een bijbels perspectief gezocht. Zangeres Reinata Heemskerk en dichteres Nel Benschop zullen ook een bijdrage aan deze dag leveren. Samenzang vindt plaats onder leiding van Frannie Vink. De vrouwenontmoetingsdag 'Eva in India' maakt deel uit van de landelijke actie van TEAR fund voor India. Deze actie is vorig jaar september gestart en loopt tot begin juni. Opgave voor de vrouwenontmoetingsdag 'Eva in India' tot 28 februari. Men krijgt dan een folder met routebeschrijving toegestuurd. Adres TEAR fund: Postbus 104, 3970 AC Driebergen, tel. 0343 514844, fax: 0343 516089.

Omzien

Korte cursus pastoraat

- Bijbelse grondlijnen voor het pastoraat
 - Pastoraat als ontmoeting en pastoraat als verkondiging
 - De taken en de houding van de pastoraal werkende
 - Het pastorale gesprek
 - Pastoraat in moeilijke situaties
- Deze elementen komen aan de orde in een avondcursus pastoraat. De cursus is bedoeld voor ambtsdragers en gemeenteleden, die in hun dagelijks

leven het 'omzien naar elkaar' concreet willen maken. Vanuit een bijbels-theologische fundering wordt toegewerkt naar de praktijk. Deze cursus gaat uit van De Wittenberg – Christelijke Hogeschool en Toerustingscentrum – te Zeist en wordt gehouden op maandagavond 12, 19, 26 februari, 11 en 18 maart 1996 in de Chr. Ger. Kerk van Papendrecht. Aanvang: 19.30 uur. Kosten: f 90,- per persoon, f 165,- per echtpaar. De avonden worden verzorgd door stafleden van De Wittenberg. Voor meer informatie en opgave: De Wittenberg, Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 030-6924166.

Weet waarom je gelooft!

Korte cursus apologetiek

- Bezinning op het wat, waarom en hoe van geloofsverantwoording in deze tijd
- Welke redenen hebben mensen om géén christen te zijn
- Nadenken over onze reactie op vragen rondom het lijden/kwaad
- Wat is de positie van het christelijk geloof in een pluralistische samenleving?
- Hoe gaan we om met onverschilligheid voor het Evangelie ('waar voor jou, maar niet voor mij')?

Deze elementen komen aan de orde in een avondcursus apologetiek. De cursus is bedoeld voor ambtsdragers en gemeenteleden, die met andersdenken het gesprek willen aangaan over het christelijk geloof. Vanuit een bijbels-theologische fundering wordt toegewerkt naar de praktijk. De cursus wordt gehouden op dinsdagavond 13, 20, 27 februari, 12 en 19 maart 1996 in het gebouw van De Wittenberg te Zeist. Aanvang: 19.30 uur. Kosten: f 90,- per persoon, f 165,- per echtpaar. Voor meer informatie en opgave: Krakelingweg 10, 3707 HV Zeist. Telefoon: 030-6924166.

Prof. dr. ir. E. Schuurman, Breukelen:

“Hongarije is vrij, het christelijk onderwijs kan met onze steun nu worden opgebouwd!”

Hulpactie

Hongaarse Christelijk Onderwijs

GIRO 571777

Postbus 455 • 3770 AL Barneveld
Tel.: 0342 42 35 70

EVA IN INDIA

VROUWEN ONTMOETINGS DAG 7 maart Amersfoort

Wat houdt Eva in India bezig? Zijn haar zorgen en verlangens herkenbaar voor vrouwen in Nederland? De bijbel geeft kernwoorden voor vrouw zijn naar Gods bedoelingen. Wat doen we in Nederland en in India als cultuur en samenleving ons daarvan afhouden? Een dag voor en door vrouwen die God willen dienen in de wereld van vandaag.

Marleen Ramaker

• Bijbelstudie

Drs. Hilde van Hulst

• Je cultuur: belemmering
of stimulans?

Colleen Samuel (India)

• Vrouwen in India: moeiten en mogelijkheden

Zang, muziek en declamatie:

• Nel Benschop • Reinata Heemskerk

• Frannie Vink & Peter van Essen

Donderdag 7 maart 1996

10.30-15.30 uur De Brug, Amersfoort

Toegang gratis.

Ja, ik kom/wij komen naar de vrouwen-
ontmoetingsdag van TEAR fund.

Naam: _____

Straat: _____

PC/Plaats: _____

Aantal personen _____

Stuur deze bon in een gefrankeerde envelop naar:
TEAR fund, Postbus 104, 3970 AC Driebergen.
U ontvangt een programma en routebeschrijving.

TEAR fund

AANMELDINGSBON

Psalm 115:1

Niet ons, o HERE, niet ons,
maar Uwe naam geef eer,
om Uw goedertierenheid, om Uw trouw,

Op 12 januari vierden wij met onze kinderen en kleinkinderen ons veertigjarig huwelijksjubileum. En op 15 januari was het veertig jaar geleden, dat de bevestiging tot dienaar des Woords plaatsvond. In grote dankbaarheid aan onze God beleefden we deze dagen.

Allen, die blijk gaven van belangstelling, zeggen we hartelijk dank.

Apeldoorn, januari 1995

L.W.G. Blokhuis
P.A. Blokhuis-Eland

De bijeenkomst en receptie ter gelegenheid van mijn afscheid als hoogleraar aan de Theologische Universiteit stemt ons tot grote dankbaarheid.

Graag willen we allen danken die in deze dagen met ons hebben meegeleefd, met toespraken, brieven, geschenken, persoonlijke gelukwensen of door intekening in het felicitatieregister van de afscheidsbundel.

Er zijn er die tijdens de receptie lang hebben moeten wachten. Dat is ons niet ontgaan. Ook allen die wel in de kerk waren, het receptieboek tekenden, maar niet persoonlijk konden komen feliciteren, betrekken we in onze dank. Het is voor ons een onvergetelijk afscheid geworden.

Soli Deo Gloria.

W.H. Velema
B.J. Velema-Benschop

De laatste serie preken over
de Heidelbergse Catechismus van

Ds. C. Vonk

auteur van o.a. 'de Voorzeide Leer'

zijn nu te bestellen in brochures.

Per brochure (3 preken) slechts f 3,-

Graaf Florisstraat 53, 3117 PJ Schiedam

